

Centrála ŠtB na Slovensku

Vznik, vývoj a zánik Hlavnej správy Štátnej bezpečnosti Slovenskej socialistickej republiky (1969–1974)

► **Jerguš Sivoš**

V priebehu rokov 1968–1969 prechádzala Štátna bezpečnosť (ďalej ŠtB) procesom zmien. Dôvodom neboli len udalosti pražskej jari, ktoré sa prejavovali postupným obmedzovaním pôsobnosti ŠtB a otvorenou kritikou jej činnosti a metód, ale aj príprava a realizácia ústavného zákona o československej federácii. Po viac ako osemnástich rokoch sa v rámci Slovenskej správy ministerstva vnútra formoval centrálny útvar ŠtB na Slovensku, ktorý od začiatku roku 1969 podliehal slovenskému ministerstvu vnútra (MV).¹ Jeho budovanie, organizáciu a celkové pôsobenie však už krátko na to ovplyvňovali centralizačné snahy federálneho ministerstva vnútra (FMV). Hlavná správa ŠtB v Slovenskej socialistickej republike sa napokon transformovala do podoby federálneho útvaru a pod krycím názvom XII. správa FMV (neskôr ZNB) pôsobila až do pádu komunistického režimu v Československu.

Formovanie slovenskej centrálnej ŠtB

Budúcu organizáciu Štátnej bezpečnosti významne ovplyvnil prebiehajúci proces federalizácie. Československá vláda 9. septembra 1968 rozhodla „[...] v záujme zdokonalenia riadenia bezpečnosti na Slovensku a úzkej koordinácie práce s orgánmi Slovenskej národnej rady“² o vzniku Slovenskej správy MV. Predsedníctvo SNR vyslovilo súhlas s jej vytvorením o tri dni neskôr, 12. septembra 1968. Do vedenia správy zároveň odporučilo menovať prvého námestníka povereníka a predsedu Komisie SNR pre národné výbory genmjr. Egyda Pepicha.³ Minister vnútra ČSSR Jan Pelnář zriadil správu 17. septembra 1968 a nasledujúci deň menovala vláda ČSSR Pepicha do funkcie námestníka ministra vnútra a vedúceho Slovenskej správy MV.⁴ Koncom mesiaca schválil

-
- 1 Do polovice roku 1950 zastrešoval činnosť ŠtB na Slovensku odbor BA Povereníctva vnútra.
 - 2 Citvané podľa PEŠEK, Jan: *Štátna bezpečnosť – „meč, uši a oči“ komunistickej strany*. In: PEŠEK, Jan – LETZ, Róbert: *Štruktúry moci na Slovensku 1948 : 1989*. Vydavateľstvo Michala Vaška, Prešov 2004, s. 144.
 - 3 PEŠEK, Jan: *Nástroj represie a politickej kontroly. ŠtB na Slovensku 1953–1970*. Veda, Bratislava 2000, s. 93.
 - 4 Egyd Pepich (1923, Mýto pod Ďumbierom – 2006, Modra) člen KSS od roku 1941, od roku 1943 príslušník Slovenskej armády a neskôr Československej ľudovej armády, kde dosiahol hodnosť genmjr. (1961), 1954–1958 poslanec SNR, poslanec Národného zhromaždenia od roku 1960. V armáde zastával politické funkcie – v päťdesiatych rokoch na Slovensku v rámci Východného vojenského okruhu, neskôr na MNO ako vedúci tajomník hlavného výboru KSČ (1960–1964),

Ústredný výbor KSS (ÚV KSS) aj ďalších vedúcich funkcionárov správy: námestníkom Egyda Pepicha sa stal zástupca náčelníka Hlavnej správy (HS) Verejnej bezpečnosti (VB) Ján Gazdík, náčelníkom HS ŠtB náčelník rozviedneho odboru ŠtB v Košiciach Ján Pobeha, náčelníkom HS VB zástupca náčelníka Správy VB v Banskej Bystrici Jozef Vadovický, náčelníkom kádrového odboru náčelník vnútorného oddelenia krajskej správy (KS) ZNB v Bratislave Gustáv Mišanko a vedúcim sekretariátu náčelník odboru vyšetrovania mestskej správy VB v Bratislave Ján Janík.⁵ Slovenská správa MV prevzala riadenie útvarov Zboru národnej bezpečnosti (ZNB) na Slovensku a zastrešenie organizačných a kompetenčných otázok vzniku slovenského MV, vrátane jednotlivých bezpečnostných útvarov.

Diskusiu o pôsobnosti a organizácii československých bezpečnostných zložiek otvoril zástupca náčelníka HS ŠtB Jaroslav Kubík, ktorý 22. októbra 1968 rozoslal k pripravovanej porade materiál, týkajúci sa rozsahu pôsobnosti ŠtB zainteresovaným súčasťam MV. Obsahom rokovania malo byť zjednotenie stanoviska a posúdenie predložených návrhov k rozdeleniu pôsobnosti medzi federálnymi a národnými orgánmi v oblasti agentúrno-operatívnej práce, sledovania, spravodajskej techniky a vyšetrovania ŠtB.⁶

Slovenská správa MV spracovala vlastný návrh začiatkom novembra 1968. Presadzovala v ňom vytvorenie trojstupňového systému riadenia: od federálneho výboru, ako federálneho útvaru kontrarozviedky, s riadiacimi, analytickými, kontrolno-právnymi a koordinačnými úlohami, cez českú a slovenskú správu kontrarozviedky, ktoré by zabezpečovali agentúrno-operatívnu činnosť, vrátane činnosti na území „nepriateľa“, až po oblastné správy kontrarozviedky, podriadené výlučne národným správam.⁷

Správa slovenskej kontrarozviedky so sídlom v Bratislave mala byť riadiacim analytickým, kontrolno-právnym, koordinačným a – vo vymedzených činnostiach – aj výkonným orgánom jednotnej československej kontrarozviedky, s pôsobnosťou na území SSR. Návrh stanovil základné úlohy správy nasledovne:

- podieľa sa na rozpracovávaní rozviednych a iných nepriateľských centráľ na území protivníka, ktoré vyvíjajú konkrétnu činnosť proti Československu,
- uskutočňuje spravodajské, organizačné a špeciálne opatrenia na ochranu vymedzených objektov, vrátane hraničných prechodov dôležitých z hľadiska záujmov republiky pred prenikaním nepriateľských rozviedok a na ochranu štátneho tajomstva na území ČSSR aj v zahraničí,

zástupca (1966–1968) a neskôr náčelník hlavnej politickej správy ČSLA (1968). V rokoch 1964–1966 absolvoval Vojenskú akadémiu Generálneho štábu ozbrojených síl ZSSR. Od polovice roku 1968 pracovník SNR, od 19. 9. 1968 nám. ministra vnútra ČSSR a od 2. 1. 1969 do júla 1973 minister vnútra SSR, 1973–1987 predseda Slovenského ÚV Zväzarmu. Pozri PEŠEK, Jan a kol.: *Aktéri jednej éry na Slovensku 1948–1989. Personifikácia politického vývoja*. Vydavateľstvo Michala Vaška, Prešov 2003, s. 256–260.

5 Tamže, s. 93–94.

6 ŽÁČEK, Pavel: *ŠtB na Slovensku za „normalizácie“*. *Agónia komunistickej moci v zvodkách tajnej polície*. MS SR ODZK, Bratislava 2002, s. 16.

7 ABS, Studijní ústav MV (A1), inv. j. 578.

- podieľa sa na rozpracovávaní zastupiteľských úradov a iných organizácii kapitalistických štátov na území ČSSR, s cieľom odhaliť tam legalizovaných rozviedčikov a ich činnosť,
- odhaľuje agentúru a iných spolupracovníkov rozviednych a nepriateľských zahraničných centráľ medzi československými občanmi a cudzincami pôsobiacimi na území ČSSR,
- prostriedkami preventívneho pôsobenia chráni československých občanov pred činnosťou nepriateľských rozviedok,
- prostriedkami agentúrno-operatívnej práce rozpracováva signály o trestnej činnosti československých občanov a cudzincov, v rozsahu základného zamerania uskutočňuje ich operatívnu dokumentáciu a odovzdáva ich orgánom činným v trestnom konaní,
- predchádza trestnej činnosti preventívnymi opatreniami v oblasti všeobecnej a individuálnej prevencie,
- riadi a kontroluje činnosť odborov sledovania na oblastných správach, metodicky zdokonaľuje a rozvíja nové formy sledovania. Pri vážnych akciách celoštátnej povahy koordinuje akcie sledovania medzi oblastnými správami v Čechách a na Slovensku,
- v rámci zákonných noriem a rezortných smerníc riadi a kontroluje používanie operatívno-technických prostriedkov a vo vymedzených akciách plní na úseku operatívnej techniky aj výkonnú činnosť. Útvár operatívnej techniky pri Slovenskej správe kontrarozvedky úzko spolupracuje s centrálnym výskumným a vývojom pracoviskom pri federálnom orgáne,
- zabezpečuje koordinačné a vzťahové otázky s ostatnými zložkami MV a MNO na Slovensku (VB, VKR, rozviedka Generálneho štábu a pod.), rieši vzťahové problémy k civilným orgánom a organizáciám, ktorých činnosť je využívaná kontrarozvedkou (podniky zahraničného obchodu, Čedok, atď.),
- zabezpečuje štatisticko-evidenčnú činnosť na území Slovenska.

Návrh organizačného usporiadania Slovenskej správy kontrarozvedky predpokladal vytvorenie odborov po línii kontrarozvedky a vnútorného spravodajstva, odborov sledovania, operatívnej techniky, ako aj odboru evidencie a štatistiky. Konečný počet kontrarozviednych odborov, ich štruktúra a zameranie, mal byť spresnený až na základe rozboru hlavných smerov „náporu protivníka“. V rámci štábneho útvaru náčelníka sa plánovalo s vytvorením skupiny analytiky, relatívne nezávislej na riadení a výkone na úsekoch kontrarozvedky a vnútorného spravodajstva. Výsledky analytiky mali slúžiť k spätnému riadeniu celkovej činnosti, k informovaniu federálnych orgánov, rovnako národných, štátnych a straníckych orgánov.

Výkonnú činnosť mali zabezpečovať oblastné odbory kontrarozvedky v Bratislave, Banskej Bystrici a v Košiciach, vytvorené z dovtedajších správ ŠtB, podriadené výlučne Slovenskej správe kontrarozvedky.⁸

8 Vytvorenie oblasti v Bratislave (vedľa Slovenskej kontrarozvedky) bolo odôvodnené obsiahlou

Ministerstvo vnútra vnímalo tieto návrhy negatívne a požadovalo ako federálny orgán vytvoriť FMV. To bolo napokon vytvorené Ústavným zákonom č. 143/1968 Zb. o československej federácii a zákonom č. 166/1968 Zb. o vymedzení pôsobnosti ČSSR vo veciach vnútorného poriadku a bezpečnosti na čele s Janom Pelnářom. Dňa 28. decembra 1968 prijala SNR zákon, ktorým bolo, okrem iného, formálne vytvorené Ministerstvo vnútra SSR.⁹ Do jeho čela bol menovaný Egyd Pepich. Dňa 7. februára 1969 vláda SSR schválila menovanie troch námestníkov (nám.) ministra vnútra SSR: I. nám. sa stal vedúci Severín Martinka, tajomník Mestského výboru KSS v Košiciach,¹⁰ nám. pre VB bol menovaný Ján Gazdík a nám. pre civilno-správny úsek Ján Filko. Začiatkom marca 1969 bolo zriadené kolégium ministra vnútra SSR¹¹ a rozdelená zodpovednosť za riadenie útvarov MV SSR.

Až v polovici marca 1969 bola obsadená posledná voľná funkcia vo vedení MV. Uznesením vlády č. 70 zo 14. marca 1969 bol do funkcie nám. ministra vnútra SSR pre úsek ŠtB menovaný Vincent Ožvolda, ktorý prevzal riadenie bezpečnostného odboru ŠtB, HS ŠtB, správy vyšetrovania ŠtB, správy ochrany stranických a vládnych činiteľov a oddelenia ochrany utajovaných skutočností. V apríli si Ožvolda s nám. ministra vnútra pre VB Jánom Gazdíkom vymenil správu ochrany ústavných a stranických činiteľov za správu pasov a víz.¹² Keďže aj „ochranka“ patrila medzi útvary ŠtB, bola napokon v polovici roku 1969 zverená do kompetencie Vincenta Ožvolda.

Vincenta Ožvolda presadil do funkcie námestníka minister Pepich. Jeho charakterové vlastnosti a pracovné schopnosti poznal zo spoločného pôsobenia pri Východnom vojenskom okruhu. Ožvolda od roku 1952 pôsobil ako príslušník VKR. Už ako

problematikou v dôsledku teritoriálneho polozenia a špecifickosti Bratislavy, ako hlavného mesta Slovenska. Pozri ABS, f. A1, inv. j. 578. Organizácia a náplň práce na úseku kontrarozviedky a vnútorného spravodajstva.

- 9 Zákon SNR č. 207/1968 Zb. z 28. 12. 1968 o zriadení ministerstiev a iných ústredných orgánov štátnej správy Slovenskej socialistickej republiky.
- 10 Severín Martinka (1927, Wíngles, Francúzsko) pochádzal z robotníckej rodiny. Zúčastnil sa SNP a v roku 1945 vstúpil do KSS. Po vojne absolvoval obchodnú akadémiu s maturitou, pracoval ako účtovník pre závod ČSSZ v Liptovskom Mikuláši a neskôr pre Chronom, oblastné riaditeľstvo Bratislava. V rokoch 1951–1952 pôsobil ako kádrový referent na povereníctve ľahkého priemyslu a v rokoch 1952–1955 v rôznych funkciách na ÚV KSS. V tomto období zároveň absolvoval ročnú Ústrednú stranícku školu KSS. Do roku 1958 pôsobil ako vedúci tajomník OV KSS v Sabínove. Nasledujúce tri roky študoval na Vysokej škole politickej ÚV KSČ v Prahe (RSDr.). Po ukončení štúdia pôsobil v rokoch 1961–1963 na OV KSS Prešov ako tajomník pre úsek priemyslu a v rokoch 1963–1968 ako vedúci tajomník. V roku 1968 sa stal vedúcim tajomníkom Mestského výboru KSS v Košiciach. Od februára 1969 do polovice júla 1970 bol I. nám. ministra vnútra SSR. ABS, osobná evidenčná karta príslušníka MV Severína Martinku; f. Kádrové rozkazy 1965–1990, š. 7/70. Kádrový rozkaz MV SSR č. 223/1970 z 15. 7. 1970; 339/1970 z 15. 10. 1970.
- 11 Členmi kolégia sa stali námestníci ministra vnútra SSR a náčelník hospodárskej správy MV SSR Ján Král. Ako tajomník kolégia pôsobil náčelník sekretariátu ministra Ján Janík.
- 12 Archív Ministerstva vnútra Slovenskej republiky (A MV SR) Levoča, Zoznam rozkazov ministra vnútra SSR, RMV SSR č. 9/1969 z 8. 4. 1969 „Určenie zodpovednosti námestníkov ministra vnútra za riadenie práce v rezorte Ministerstva vnútra“.

dvadsaťpäťročný sa v roku 1956 stal náčelníkom oddelenia VKR v Nitre a ako tridsaťdvaročný v roku 1963 dokonca náčelníkom odboru VKR Východného vojenského okruhu. Navyše bol absolventom ročnej operatívnej školy KGB v Moskve (1959) a Právnickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave.¹³

Formovanie slovenskej centrály ŠtB

Návrh organizácie a koncepcie činnosti nového útvaru ŠtB pripravovala správa ŠtB Slovenskej správy MV od jesene 1968. Do jej čela si Pepich vybral Jána Pobehu, ktorého poznal ešte z čias, keď riadil KS MV v Banskej Bystrici. Pobeha bol jeden z prvých Slovákov, ktorý absolvoval ročnú operatívnu školu KGB v Moskve. Po návrate zo Sovietskeho zväzu bol povýšený z poručíka na majora (!) a prevzal riadenie KS v Banskej Bystrici. V roku 1958 dokonca kolégium ministra v Prahe uvažovalo, v rámci diskusie o posilnení právomocí náčelníka, o jeho menovaní do funkcie náčelníka KS MV v Bratislave.¹⁴ Po územnej reorganizácii a znížení počtu krajov bol v apríli 1960 zaradený do funkcie zástupcu náčelníka KS MV v Banskej Bystrici. Po afére s odhalením technických úkonov v hoteli Národný dom v Banskej Bystrici¹⁵ bol z funkcie odvolaný

-
- 13 Vincent Ožvolda (1931, Šurany) pochádzal z robotníckej rodiny a detstvo prežil na území odstúpenom Maďarsku v rámci Viedenskej arbitráže. V roku 1946 začal pracovať ako úradník na MNV v Šuranoch. Neskôr pôsobil ako tajomník okresného výboru Zväzu slovenskej mládeže a okresného akčného výboru Národného frontu. V roku 1950 absolvoval školu dôstojníckeho dorastu s maturitou a v roku 1952 vojenské učilište. Začiatkom októbra 1952 bol zaradený k 70. pešiemu práporu a o dva týždne neskôr premiestnený ako referent VKR k 68. PTP. Od novembra 1953 pôsobil na správe VKR 2. vojenského okruhu (VO). V roku 1954 absolvoval Ústrednú školu F. E. Dzeržinského v Prahe. Začiatkom mája 1956 sa stal náčelníkom odd. VKR Krajskej vojenskej správy v Nitre. V auguste 1959 ukončil ročné štúdium operatívnej školy KGB v Moskve a prevzal funkciu náčelníka 2. odd. odboru VKR. V marci 1963 sa stal náčelníkom odboru VKR 2. VO. Od 14. marca 1969 do 15. júla 1970 pôsobil ako nám. ministra vnútra SSR pre ŠtB. V auguste 1970 nastúpil na odbor obrany vlády SSR ako odborný poradca pre otázky VB a ŠtB, v apríli 1974 sa stal náčelníkom odboru. Od mája 1975 pracoval ako odborný učiteľ I. stupňa na pohotovostnom útvaru VB SSR. Koncom júna 1976 bol prepustený zo služobného pomeru vojaka z povolania v hodnosti plukovníka. Žije v bratislavskej mestskej časti Karlova Ves. Pozri ABS, personálna karta príslušníka MV Vincenta Ožvodu; SNA, f. ÚV KSS, š. 1224. Uznesenie z 28. schôdze predsedníctva ÚV KSS, 10. 3. 1969.
- 14 S výnimkou jedného roku riadil od októbra 1951 najdôležitejší krajský bezpečnostný útvar na Slovensku Čech. Vedenie MV v marci 1958 diskutovalo o menovaní Slováka a rozšírení jeho právomocí na úroveň nám. ministra. ABS, f. Sekretariát ministra vnútra, I. díl (A2/1), inv. j. 271. Zápis ze 7. schůze kolegia MV dne 6. 3. 1958.
- 15 Spravodajsko-technické úkony 103 (dlhodobé odpočúvanie) a 330 (skryté pozorovanie a fotografovanie) boli v hoteli Národný dom zavedené so súhlasom nám. MV pracovníkmi II. a IX. správy MV ČSR, ako aj 9. samostatného odd. KS MV v Banskej Bystrici v rokoch 1958 a 1959. Cieľom ich montáže bolo zisťovanie činnosti vojenských pridelencov USA, Veľkej Británie, Francúzska a Kanady. Na jar roku 1960 boli v miestnostiach dočasne ubytovaní funkcionári zo zrušeného KV KSS v Žiline, ktorí technické prostriedky ŠtB objavili. Pozri A ÚPN,

a premiestnený na KS MV v Košiciach do funkcie náčelníka rozviedneho odboru.¹⁶

Personálne obsadenie „pracovnej skupiny“ bolo dopĺňané len postupne. Začiatkom novembra 1968 bola na správu prijatá ako referent spisov Ludmila Jediná z II. odboru S-ŠtB KS ZNB Bratislava a k 1. decembru 1968 prevzali funkcie starších referentov špecialistov náčelník 6. odd. II. odboru S-ŠtB KS ZNB Bratislava Daniel Láska a zástupca náčelníka II. odboru S-ŠtB KS ZNB Banská Bystrica Anzelm Juriga. K 1. januáru 1969 boli do funkcie starších referentov zaradení aj náčelník skupiny ŠtB v Humennom Ondrej Havaši a náčelník odd. ŠtB v Čiernej nad Tisou Ondrej Široký.

Začiatkom roka 1969 boli v súvislosti s vytvorením MV SSR všetci administratívne preradení na útvar veliteľstva ŠtB, ktorého rady zároveň rozšírili starší referent 2. odd. II. odboru S-ŠtB KS ZNB Bratislava Peter Mlej a starší referent špecialista 8. odd. II. odboru S-ŠtB KS ZNB Bratislava Ján Popelka.

Koncepcné a organizačné prípravy vychádzali z predpokladu, že nový národný útvar ŠtB bude mať predovšetkým riadiacu, kontrolnú a koordinačnú funkciu a výkonné, teda operatívne úlohy bude plniť len v obmedzenej miere. Bude mať postavenie slovenskej centrály ŠtB a ako taký prevezme riadenie útvarov ŠtB na Slovensku. Samozrejme okrem oblastí, ktoré zostanú v pôsobnosti federácie (v tom čase napr. rozviedka).

Už 22. januára 1969 vypracoval útvar veliteľstva ŠtB, v záhlaví označený ako HS ŠtB Bratislava,¹⁷ dokument pod názvom „Návrh činnosti a organizácie Hlavnej správy

f. Inšpekcia MV ČSSR v Prahe (A8), inv. j. 918. Správa o technických úkonoch, ktoré boli použité v Národnom dome v Banskej Bystrici v roku 1958. FROLÍK, Jan: *Jak dostať přes ucho...* In: *Sborník Archivu ministerstva vnitra* č. 3, Praha 2005, s. 425–428.

16 Ján Pobeha (1922, Oravská Poruba – 2006, Košice) pôvodným povoláním tesár, v rokoch 1944–1945 člen partizánskej jednotky SIGNÁL, od júna 1946 príslušník ZNB. Vo februári 1950 preradený z útvaru národnej bezpečnosti na krajské veliteľstvo ŠtB v Žiline, v rámci ktorého od augusta do decembra 1950 viedol oddelenie ŠtB v Čadci. Od 1. 1. 1953 bol zástupcom náčelníka II. odboru KS ŠtB v Žiline. Od roku 1954 študoval ročnú operatívnu školu KGB v Moskve a po návrate bol v polovici apríla 1955 menovaný do funkcie náčelníka KS MV v Banskej Bystrici. Po územnej reorganizácii a redukcii počtu KS pôsobil od apríla 1960 ako zástupca náčelníka KS MV v Banskej Bystrici. Už v júli 1960 bol preradený do Košíc, kde prevzal funkciu náčelníka I. (rozviedneho) odboru. V rokoch 1962–1964 pôsobil ako vedúci skupiny poradcov MV ČSSR v republike Mali. Po návrate z Afriky prevzal pôvodnú funkciu. Od októbra 1968 bol náčelníkom správy ŠtB Slovenskej správy MV a od januára 1969 náčelníkom útvaru Hlavného veliteľstva ŠtB MV SSR. Od 1. 2. 1969 riadil ako I. zástupca náčelníka I. správy MV vedecko-technickú rozviedku, oblastné odbory HS rozviedky a jej školský systém. V roku 1971 ukončil Právnickú fakultu UK v Bratislave. Od augusta 1974 do apríla 1981 pôsobil vo funkcii náčelníka KS ZNB v Bratislave. Od mája 1981 náčelník (dekan) Fakulty vyšetrovania VŠ ZNB v Bratislave. Koncom januára 1987 odišiel do dôchodku v hodnosti plukovníka. A ÚPN Bratislava, f. Personálne spisy príslušníkov, Pobeha Ján (1922).

17 Začiatkom roka 1969 bola formujúca sa slovenská centrála ŠtB označovaná vedením MV SSR aj vlastnými funkcionármi viacerými názvami. Podľa rozkazu ministra vnútra SSR z 1. 1. 1969 niesla dočasný pracovný názov „útvar veliteľstva ŠtB“. V kádrových rozkazoch sa používal názov „útvar Hlavného veliteľstva ŠtB“ a v oficiálnych dokumentoch niesla označenie „Hlavná správa ŠtB Bratislava“.

Štátnej bezpečnosti /kontrarozviedky/“.¹⁸ Pracovný materiál, ktorý v štyroch častiach definoval pôsobnosť slovenskej kontrarozviedky, hlavnú činnosť jej jednotlivých organizačných celkov, pôsobnosť a organizáciu správy vyšetrovania ŠtB, organizačnú schému, ako aj početný stav HS ŠtB, sa stal základom ďalšej diskusie o pôsobnosti a podobe národného útvaru ŠtB.

Slovenská kontrarozviedka, ako dokument označoval slovenskú centrálu ŠtB, „[...] riadi, koordinuje a kontroluje činnosť podriadených súčastí pri plnení zvláštnych úloh v ochrane Československej socialistickej republiky a záujmov krajín socialistickeho tábora. [...] je orgánom štátneho donútenia, ktorý vo svojej činnosti zároveň uplatňuje prostriedky spoločenského pôsobenia výchovy a prevencie.“¹⁹ Jej hlavnými úlohami je:

- 1/ odhaľovať činnosť nepriateľských rozviedok s cieľom znemožniť ich zámery, vyhľadávať a postihovať ich kádrových rozviedčikov a agentúru na území ČSSR,
- 2/ odhaľovať nepriateľské zámery osôb činných v emigrantských a iných zahraničných organizáciách a inštitúciách, ktoré nepriateľsky pracujú proti ČSSR,
- 3/ odhaľovať vo vymedzenom rozsahu trestnú činnosť proti republike a prevádzať vnútornú spravodajskú činnosť,
- 4/ organizovať a vykonávať ochranu štátneho tajomstva,
- 5/ informovať slovenskú vládu, dôležité národné orgány a federálnu kontrarozviedku o bezpečnostnej situácii.²⁰

Podrobne uvádzal dokument aj úlohy v oblasti koncepcnej, riadiacej, koordinačnej, kontrolnej, výkonnej a analytickej činnosti.

V oblasti koncepcnej činnosti centrála ŠtB:

- 1/ podieľa sa na rozpracovávaní zamerania kontrarozviednej práce boja proti nepriateľským rozviedkam,
- 2/ rozpracováva zameranie kontrarozviednej práce vnútornej spravodajskej služby a v oblasti spravodajskej ochrany štátneho tajomstva,
- 3/ spracováva podklady a vyjadruje sa k návrhom zákonov a k predpisom, ktorými sa upravuje:
 - práca s agentúrnym aparátom,
 - používanie agentúrno-operatívnych prostriedkov,
 - režim s operatívnou dokumentáciou,
- 4/ podieľa sa na úprave súčinnostných vzťahov medzi federálnymi a národnými bezpečnostnými orgánmi,
- 5/ uplatňuje požiadavky v oblasti výskumu a vývoja spravodajských prostriedkov,
- 6/ navrhuje a vydáva rozkazy a smernice na zabezpečenie plnenia úloh.²¹

18 A ÚPN, f. Bezpečnostný odbor ŠtB pri MV SSR (A 29), inv. j. 3. Návrh činnosti a organizácie Hlavnej správy Štátnej bezpečnosti /kontrarozviedky/.

19 Tamže.

20 Tamže.

21 Tamže.

V oblasti riadenia mala plniť nasledovné úlohy:

- 1/ podieľať sa na spracovávaní základných úloh proti nepriateľským rozviedkam a konkretizovať ich pre národný orgán a oblastné orgány,
- 2/ určovať základné úlohy:
 - proti emigrantským a iným zahraničným organizáciám a inštitúciám nepriateľsky pracujúcim proti SSR,
 - v oblasti spravodajskej ochrany štátneho tajomstva a vnútornej spravodajskej služby,
- 3/ zabezpečovať riadenie agentúrno-operatívnych operácií:
 - vysielanie agentúry do zahraničia, spravodajské hry a rozpracovávanie kádrových rozviedčikov (viazané na rozhodnutie federálnych orgánov),
 - riadenie agentúry vysielanej do emigrantských a iných nepriateľských zahraničných organizácií a inštitúcií,
 - plnenie konkrétnych úloh vyplývajúcich z medzinárodných dohôd,
 - rozpracovávanie akcií a signálov trestnej činnosti proti republike,
- 4/ zabezpečovať plnenie úloh doporučených federálnym orgánom,
- 5/ riadiť prevádzanie úkonov operatívnej techniky a sledovania.²²

V oblasti koordinačnej činnosti boli úlohy centrály ŠtB navrhnuté nasledovne:

- 1/ koordinovať rozpracovávanie konkrétnych akcií a signálov trestnej činnosti proti republike presahujúce rámec oblasti,
- 2/ koordinovať rozpracovávanie cudzích štátnych príslušníkov podozrivých z nepriateľskej činnosti, pohybujúcich sa na území Slovenskej socialistickej republiky alebo Českej socialistickej republiky,
- 3/ koordinovať opatrenia v oblasti spravodajskej ochrany štátneho tajomstva a jeho nositeľov,
- 4/ koordinovať súčinnosť medzi ostatnými zložkami MV, MNO a orgánmi štátnej správy.²³

Kontrolná činnosť centrály ŠtB spočívala v dohľade na plnenie úloh jednotlivých správ ŠtB v krajoch. Vlastný výkon agentúrno-operatívnej práce sa mal zameriavať na zastupiteľské úrady tzv. kapitalistických štátov, zahraničné organizácie a inštitúcie pôsobiace na území SSR a na zabezpečovanie plnenia úloh špeciálnej operatívnej techniky a sledovania. Z pohľadu analytickej práce sa mala spolu s Federálnou správou spravodajských služieb (FSSS) podieľať na zaisťovaní, sústreďovaní, spracovávaní a využívaní informácií.²⁴

Predložený materiál navrhoval systematizovať v slovenskej centrále ŠtB 192 príslušníkov a organizáciu útvaru schváliť nasledovne: sekretariát náčelníka správy, štábne útvary (vnútorný odbor, hospodársko-finančný odbor, personálny a školský odbor, analytický odbor, samostatné oddelenie evidencie a štatistiky a oddelenie inšpekcie

22 Tamže

23 Tamže.

24 Tamže.

a obrany vlastného aparátu), odborné útvary pre riadenie činnosti ŠtB na úseku tzv. kapitalistických rozvedok (3 odbory), vízových cudzincov a oddelení pasovej kontroly, spravodajskej ochrany štátneho tajomstva, vnútorného spravodajstva (2 odbory a samostatné oddelenie), operatívnej techniky a sledovania.

Riadenie útvaru mal zabezpečovať náčelník správy s dvomi zástupcami. Náčelník zodpovedal za operatívne riadenie a organizáciu činnosti kontrarozvedky, jej organizačných zložiek a správ ŠtB v krajoch. Jeden zástupca mal operatívne riadiť a organizovať činnosť na úseku boja proti rozvedkam, druhý zástupca na úseku vnútorného spravodajstva, spravodajskej techniky a sledovania. Na sekretariáte náčelníka mal byť zaradený aj starší referent operatívy, poverený výkonnými úlohami („výkonný sekretariátu“) a traja referenti spisov, ktorí mali viesť korešpondenciu vedenia správy.

Dve oddelenia personálneho a školského oddelenia mali zabezpečovať personálne (kádrové) otázky a odbornú, bojovú a telesnú prípravu príslušníkov ŠtB. Analytický odbor mal najmä sústreďovať informácie, zabezpečovať informačný tok, spätné informačné väzby a vykonávať analytické rozbor. Spisovú, operačnú, normotvornú, organizačno-plánovacia, administratívno-správnú a kontrolnú činnosť, vrátane stálej dozornej služby mal zabezpečovať vnútorný odbor. Samostatné oddelenie evidencie a štatistiky viedlo evidenciu stavu agentúry, operatívnych zväzkov a zväzkov vyšetřovaných osôb a metodicky riadilo a koordinovalo túto činnosť aj na oddeleniach správ ŠtB v krajoch. Oddelenie inšpekcie a obrany vlastného aparátu malo zabezpečovať inšpekčnú a previerkovú činnosť, ako aj zaistovať vlastný útvar pred únikom utajovaných skutočností a prenikaním cudzích rozvedok. Materiálno-technické a finančné otázky mali zabezpečovať finančno-plánovacie a hospodárske oddelenie hospodársko-finančného odboru.

V priebehu februára 1969 bol v prepracovanom návrhu počet systematizovaných miest rozšírený na 213 posilnením hospodársko-finančného odboru o dvadsať miest a odboru operatívnej techniky o jedno miesto (vodiči-mechanici).

Na prelome januára a februára 1969 tak bola vytvorená základná štruktúra slovenskej centrály ŠtB. Otázkou zostala len možnosť začlenenia samostatných oddelení do odborov, teda zjednodušenie organizácie, ako aj početné stavy jednotlivých útvarov, vrátane ich postavenia v štruktúre správy.

Začiatkom marca 1969 stanovil minister vnútra organizáciu, názvy, náplň činnosti a spisové značky útvarov a zložiek slovenského MV.²⁵ Názov centrály ŠtB vyjadroval jej postavenie a pôsobnosť, ako aj vzťah k rezortu vnútra. Okrem HS ŠtB MV SSR bola k rovnakému dátumu vytvorená HS ŠtB MV ČSR s pôsobnosťou na území ČSSR a FSSS. Federálna správa mala celoštátnu pôsobnosť; tvorili ju HS rozvedky (vrátane jej oblastných odborov dislokovaných na krajských správach), hlavná správa kontrarozvedky, správa VKR, správa spravodajskej techniky a správa sledovania.²⁶

25 A MV SR Levoča, RMV SSR č. 7/1969 z 1. 3. 1969 „Organizácia Ministerstva vnútra Slovenskej socialistickej republiky a jeho centrálnych výkonných zložiek“.

26 Pozri ABS, f. Organizační a vnitřní správa FV, IV. díl (A6/4), inv. j. 1194. RMV ČSSR č. 9/1969 z 3. 3. 1969 „Organizace, spisové značky a krycí označení útvarů ministerstva vnitra ČSSR,

Organizácia, názvy, náplň činnosti a spisové značky útvarov HS ŠtB MV SSR boli následne stanovené v polovici apríla.²⁷ Útvary slovenskej centrály ŠtB boli rozdelené na štábne a odborné. K štábnym patrili vnútorný odbor, personálny a školský odbor, analytický odbor, štatisticko-evidenčné oddelenie, oddelenie inšpekcie a obrany vlastného aparátu a hospodársko-finančné oddelenie. K odborným útvarom patrilo päť kontrarozviednych odborov, dva odbory vnútorného spravodajstva, odbor spravodajskej techniky a odbor sledovania.

Vnútorný odbor plnil funkciu výkonného sekretariátu náčelníka HS ŠtB MV SSR a metodicky riadil administratívu v rámci kontrarozviedky na Slovensku. Zabezpečoval administratívnu, spisovú, operačnú, organizačno-plánovacia a stálu službu. Personálny a školský odbor bol riadiacim a výkonným útvarom v oblasti kadrovej práce, vzdelávania, bojovej a veliteľskej prípravy, organizačno-evidenčnej činnosti, zvláštnych a mobilizačných úloh.

Štatisticko-evidenčné oddelenie bolo riadiacim a kontrolným útvarom. Viedlo operatívnu evidenciu a archív, zabezpečovalo metodickú a koordinačnú službu na úseku evidencie a štatistiky a vykonávalo kontrolu dodržiavania smerníc o agentúrno-operatívnej práci.

Oddelenie inšpekcie a obrany vlastného aparátu preverovalo stav riadiacej a výkonnej činnosti aparátu a zabezpečovalo vnútornú ochranu štátneho a služobného tajomstva.

Hospodársko-finančné oddelenie riadilo, organizovalo a kontrolovalo výkon materiálneho, technického a finančného zabezpečenia.

Stanovená pôsobnosť odborných útvarov HS ŠtB MV SSR vyjadrovala ich postavenie ako kontrolných, riadiacich, koordinačných a čiastočne výkonných útvarov. Podľa rozkazu, ktorý v zástupení náčelníka HS ŠtB MV SSR vydal jeho zástupca Michal Dudáš, boli úlohy I. odboru HS ŠtB nasledovné: „[...] organizuje a riadi kontrarozviednu činnosť proti rozviedke USA. Riadi rozpracovávanie dôležitých prípadov a koordinuje rozpracovávanie akcií celoslovenského charakteru. V spolupráci s federálnym útvarom kontrarozviedky koordinuje činnosť zameranú proti centráram kapitalistických rozviedok v zahraničí“.²⁸

Podobné zameranie mali aj II. a III. odbor HS ŠtB, ktoré pracovali po línii rozviedok NSR a Rakúska, resp. Anglicka, Francúzska a ostatných kapitalistických štátov. Na rozdiel od ďalších odborov pracujúcich proti rozviedkam cudzích „kapitalistických“ štátov, plnil II. odbor HS ŠtB aj výkonnú funkciu – pri rozpracovávaní rakúskeho konzulátu v Bratislave.

„Kontrarozviednu činnosť proti nepriateľskej činnosti vízových cudzincov“ organizoval, riadil a koordinoval IV. odbor HS ŠtB.

Spravodajskú ochranu štátneho tajomstva riadil, koordinoval a kontroloval V. od-

útvarů jeho výkonného aparátu a útvarů služeb“. ŽÁČEK, Pavel: *Nástroj triedneho štátu. Organizácia ministerstiev vnútra a bezpečnostných zborov 1953–1990*. ÚPN, Bratislava 2005, s. 93–94.

27 A ÚPN, f. A29, inv. j. 139. Rozkaz náčelníka HS-ŠtB MV SSR č. 1/1969 zo 17. 4. 1969 „Organizácia Hlavnej správy ŠtB Ministerstva vnútra SSR a používanie spisových značiek“.

28 Tamže.

bor HS ŠtB. V rámci tejto činnosti zároveň riadil a organizoval agentúrno-operatívnu činnosť na úseku výjazdov a emigrácie.

I. odbor vnútorného spravodajstva (VS) organizoval, riadil a koordinoval kontrarozvednú činnosť proti zahraničným nepriateľským inštitúciám emigrantským centrá a ich vnútorným „pomáhačom“.

II. odbor VS organizoval, riadil a koordinoval vyhľadávanie, odhaľovanie a dokumentáciu trestnej činnosti proti republike páchanej občanmi SSR bez spojenia na „nepriateľské zahraničie“, organizoval vyhľadávanie trestnej činnosti na úseku zakázaných organizácií a riadil rozpracovanie a odhaľovanie výrobcov a rozširovateľov protištátne písomnosti.

Odbor sledovania bol riadiacim, koordinačným a kontrolným útvarom. Spoločne so IV. správou FSSS sa podieľal na vypracovaní smerníc pre výkon služby, zdokonaľovaní foriem a metód sledovania. Zabezpečoval koordináciu akcií medzi výkonnými a národnými útvarmi. Zabezpečoval tiež špeciálne technické prostriedky pre potreby sledovania.

Odbor spravodajskej techniky bol riadiacim, koordinačnými a vo vymedzenom rozsahu výkonným orgánom spravodajskej techniky na Slovensku. Rozpracovával dlhodobé koncepcie, vykonával analytickú činnosť na úseku používania spravodajskej techniky, zabezpečoval technické prostriedky a ich opravu. V spolupráci so VI. správou FSSS sa podieľal na rozvoji technických prostriedkov. Vykonával kriminalisticko-technické expertízy a technickú obranu pri zabezpečovaní štátneho tajomstva a rokovani stranických a štátnych orgánov.²⁹

Zameranie odborných útvarov HS-ŠtB MV SSR

Odborný útvar HS ŠtB MV SSR	Zameranie
I. odbor kontrarozvedky	rozvedka USA
II. odbor kontrarozvedky	rozvedka NSR, Rakúska
III. odbor kontrarozvedky	rozvedka Anglicka, Francúzska, ostatných KŠ
IV. odbor kontrarozvedky	vízoví cudzinci, riadenie oddelení pasovej kontroly
V. odbor kontrarozvedky	ochrana štátneho tajomstva, výjazdy, emigrácia
I. odbor vnútorného spravodajstva	zahraničné „nepriateľské“ organizácie, emigrantské centrá a „ich vnútorný pomáhači“
II. odbor vnútorného spravodajstva	vyhľadávanie, odhaľovanie a dokumentácia trestnej činnosti proti republike páchanej občanmi SSR bez spojenia na „nepriateľské zahraničie“, zakázané organizácie a protištátne písomnosti
odbor sledovania	vypracovanie smerníc pre výkon služby, zdokonaľovanie foriem a metód sledovania, koordinácia akcií sledovania, zabezpečovanie špeciálnych technických prostriedkov
odbor spravodajskej techniky	rozpracovávanie dlhodobých koncepcií, analytická činnosť na úseku používania spravodajskej techniky, zabezpečovanie, oprava a rozvoj technických prostriedkov, kriminalisticko-technické expertízy, technická obrana

29 Tamže.

Začiatkom mája 1969 bola schválená tabuľka zloženia a počtov HS ŠtB MV SSR. Systematizovaný stav správy bol posilnený o ďalšie dve miesta na 215 príslušníkov. Pracovníci sekretariátu náčelníka a zástupcov náčelníka boli presystematizovaní do vnútorného odboru. Samostatné oddelenie informácií, koordinácie a kontroly sa stalo súčasťou analytického odboru. Oproti predloženému návrhu boli na úkor hospodársko-finančného oddelenia (minus 14 miest) a odboru sledovania (minus 1 miesto) personálne posilnený odbor vízových cudzincov a oddelení pasovej kontroly, II. odbor VS a samostatné oddelenie evidencie a štatistiky, ktoré bolo zároveň rozšírené na odbor.³⁰

Prehľad o navrhovanej organizačnej štruktúre a plánovaných stavoch HS ŠtB MV SSR

Útvar HS ŠtB	Pôvodný návrh (22. 1. 1969)	Prepracovaný návrh (nedatovaný)	Schválený návrh (1. 5. 1969)
vedenie správy	7	7	3
personálny a školský odbor	15	15	15
vnútorný odbor	13	13	18
analytický odbor	10	10	17
hospodársko-finančný odbor (oddelenie)	20	40	26
oddelenie inšpekcie a obrany vlastného aparátu	5	5	5
samostatné oddelenie (od- bor) evidencie a štatistiky	7	7	16
I. odbor kontrarozviedky	9	9	9
II. odbor kontrarozviedky	12	12	12
III. odbor kontrarozviedky	9	9	9
IV. odbor kontrarozviedky	12	12	17
V. odbor kontrarozviedky	8	8	8
1. odbor vnútorného spravodajstva	14	14	14
2. odbor vnútorného spravodajstva	7	7	9
samostatné oddelenie informácií, koordinácie a kontroly	7	7	--
odbor sledovania	14	14	13
odbor operatívnej techniky	23	24	24
Systematizovaný stav HS ŠtB	192	213	215

30 Pozri ABS, neusporiadané. Prehľad o vývoji organizace a početných stavů centrálních útvarů federálního ministerstva vnitra v průřezu jednotlivých pětiletých plánů.

Po schválení organizačnej štruktúry útvaru a menovaní druhého zástupcu náčelníka správy bola zároveň prerozdelená zodpovednosť za riadenie jednotlivých útvarov HS ŠtB MV SSR. Náčelník správy Ondrej Dovina si ponechal riadenie štábných útvarov, zástupca náčelníka Jozef Vavro³¹ riadil I., III. a IV. odbor kontrarozvedky, odbor sledovania a odbor evidencie a štatistiky. Druhý zástupca náčelníka Michal Dudáš riadil II. a V. odbor kontrarozvedky, I. a II. odbor VS a odbor spravodajskej techniky.³²

V polovici mája 1969 zriadil náčelník HS ŠtB MV SSR Ondrej Dovina vlastný štáb ako poradný orgán pre zásadné otázky riadenia HS ŠtB a podriadených súčastí, v tomto zložení: zástupcovia náčelníka správy Michal Dudáš a Jozef Vavro, náčelník správy ŠtB Bratislava Michal Kasan, náčelník personálneho odboru HS ŠtB Gustáv Grom ako členovia štábu, a náčelník vnútorného odboru HS ŠtB Peter Mlej ako tajomník štábu.³³ Rokovaní štábu sa pravidelne zúčastňoval náčelník správy vyšetrovania ŠtB a predseda základnej organizácie KSS.³⁴

Štáb prerokovával najmä:

- a/ rozpracovanie úloh vyplývajúcich z uznesení straníckych a štátnych orgánov, zo zákonov a iných predpisov, najmä rozpracovanie základnej koncepcie hlavných cieľov a metód činnosti kontrarozvedky na Slovensku,
- b/ návrhy plánov hlavných úloh kontrarozvedky a kontrolu ich plnenia,
- c/ rozborov stavu a vývoja protištátnej trestnej činnosti,
- d/ rozborov a hodnotenia účinnosti metód práce kontrarozviedneho aparátu,
- e/ zásadné správy o výsledkoch celkových previerok práce na jednotlivých úsekoch kontrarozvedky na Slovensku,
- f/ rozborov stavu bojovej pohotovosti a mobilizačnej prípravy príslušníkov kontrarozvedky na Slovensku,
- g/ morálno-politický stav príslušníkov ŠtB, plány výchovy a rozmiestňovania, kádrové opatrenia v nomenklatúre náčelníka HS ŠtB MV SSR, zmeny v tabuľkách zloženia a počtov príslušníkov ŠtB,
- h/ otázky spojené s materiálnym, finančným a technickým zabezpečením kontrarozvedky na Slovensku.³⁵

Formovanie slovenskej centrály ŠtB bolo završené spracovaním materiálu „Návrhu dočasného štatútu HS-ŠtB MV SSR“. Zástupca náčelníka HS ŠtB Michal Dudáš ho

31 O kariére Jozefa Vavra pozri viac: SIVOŠ, Jerguš: *Kariéry v službách ŠtB. Jozef Vavro*. In: *Pamäť národa* č. 3, roč. VII, Bratislava 2011, s. 89–96.

32 A ÚPN, f. A29, inv. j. 17. Organizačná štruktúra ŠtB MV SSR.

33 A ÚPN, f. A 29, inv. j. 139. Rozkaz náčelníka HS-ŠtB MV SSR č. 2/1969 z 15. 5. 1969 „Ustanovenie členov štábu náčelníka HS-ŠtB MV SSR a vydanie Smerníc o štábe náčelníka HS-ŠtB MV SSR“.

34 V polovici januára 1970 nahradil Michala Kasana náčelník S ŠtB v Banskej Bystrici Emil Blaho. Pozri A ÚPN, f. A29, inv. j. 139. Rozkaz náčelníka HS-ŠtB MV SSR č. 1/1970 zo 4. 1. 1970 „Ustanovenie členov štábu náčelníka HS-ŠtB MV SSR na rok 1970 – zmena“.

35 Tamže. Príloha k rozkazu náčelníka HS-ŠtB MV SSR č. 2/1969 z 15. 5. 1969 „Smernice o štábe náčelníka Hlavnej správy ŠtB Ministerstva vnútra SSR“.

predložil 19. júna 1969 a do diskusie k otázke jeho rozboru navrhol prizvať členov komisie a náčelníkov správ ŠtB v krajoch. Štáb náčelníka správy prerokoval návrh štatútu na svojom zasadnutí 4. júla 1969. Po menších štylizračných a doplňujúcich úpravách zaslal náčelník správy Ondrej Dovina návrh dočasného štatútu na pripomienkovanie bezpečnostnému odboru ŠtB MV SSR a 22. júla 1969 aj na rokovanie kolégia ministra vnútra SSR.³⁶ Štatút upravoval organizáciu a hlavné úlohy HS ŠtB MV SSR a jej vzťah k ostatným bezpečnostným zložkám. Zároveň poskytoval základné inštrukcie o zásadách administrovania operatívnych zväzkov a informačnej činnosti v rámci útvaru.

V úvode štatútu bolo uvedené základné zameranie ŠtB, formulované v zákone o ZNB a o Akčnom pláne československej kontrarozviedky: *„Úlohou Štátnej bezpečnosti ako donucovacieho orgánu štátu je ochrana bezpečnosti Československej socialistickej republiky, jej spoločenského a štátneho zriadenia.“*³⁷ V rámci toho ŠtB:

1. chráni spoločenské a štátne zriadenie ČSSR pred činnosťou nepriateľských rozviedok a iných zahraničných nepriateľských centier,
2. odhaľuje trestné činy namierené proti republike, ktoré sú páchané v spojení s cudzou mocou alebo cudzím činiteľom,
3. odhaľuje najzávažnejšie trestné činy proti republike, páchané vnútornými nepriateľmi,
4. na zabezpečenie ochrany republiky plní ŠtB aj špeciálne úlohy, ktoré nie sú uvedené v jej základnom zameraní, ktorých rozsah stanoví vláda na základe aktuálnej bezpečnostnej situácie.³⁸

Štatút ďalej uvádzal, že HS ŠtB MV SSR, ako centrálna výkonná bezpečnostná zložka MV SSR, je v rámci svojej pôsobnosti riadiacim, kontrolným, koordinačným a vo vymedzených činnostiach aj výkonným útvarom s pôsobnosťou na území Slovenska. *„Hlavná správa ŠtB ako súčasť jednotnej čs. spravodajskej služby je nadriadeným orgánom správam Štátnej bezpečnosti na Slovensku. Náčelník HS-ŠtB riadi prácu správ ŠtB na Slovensku prostredníctvom svojich zástupcov, náčelníkov odborov HS-ŠtB a náčelníkov správ ŠtB. Náčelníci správ ŠtB na Slovensku sú podriadení náčelníkovi HS-ŠtB a jeho zástupcom.“*³⁹

Vo vzťahu k správam ŠtB na Slovensku určovala HS ŠtB hlavné smery a zameranie práce proti tzv. kapitalistickým rozviedkam, na úseku vnútorného spravodajstva proti *„nepriateľským emigrantským centráam a iným zahraničným inštitúciám, vyvíjajúcim nepriateľskú činnosť proti ČSSR“*. Riadila prácu správ ŠtB vo vyčlenených dôležitých akciách a zabezpečovala v nich kontrolu plnenia plánov, po dohode s FSSS rozhodovala o spôsobe ukončenia prípadov, ktoré presahovali územie SSR, resp. tých o ktorých mala kompetenciu rozhodovať FSSS. Zabezpečovala koordináciu pri vysielaní agentúry do zahraničia s FSSS a HS ŠtB MV ČSR a plnenie požiadaviek správ ŠtB na FSSS

36 A ÚPN, f. A29, inv. j. 7 a 59. Návrh dočasného štatútu Hlavnej správy Štátnej bezpečnosti Ministerstva vnútra SSR.

37 Tamže

38 Tamže.

39 Tamže.

a HS ŠtB MV ČSR.⁴⁰ Uskutočňovala rozbor situácie po jednotlivých líniách štátno-bezpečnostnej práce, rozbor prípadov, akcií a vážnejších signálov; za týmto účelom zakladala kontrolné zväzky a pripomienkovala, schvalovala a kontrolovala plnenie plánov práce správ ŠtB na Slovensku.

Súčinnostné vzťahy s HS ŠtB MV ČSR boli založené na princípe rovnoprávneho postavenia. Spočívali v koordinácii práce na rozpracovaných prípadoch a akciách presahujúcich rámec Slovenska na úseku výmeny spravodajských informácií a požiadaviek jednotlivých správ ŠtB na Slovensku smerom k HS ŠtB MV ČSR.

Vzťahy HS ŠtB MV SSR a FSSS vychádzali z pôsobnosti tohto federálneho bezpečnostného útvaru, ako aj federálneho MV (FMV). Federálna správa spravodajských služieb bola riadiacim a kontrolným útvarom v oblasti spravodajskej činnosti proti zastupiteľským úradom tzv. kapitalistických štátov a vízovým cudzincom. „*Federálny orgán je riadiacim z hľadiska rozdelenia úloh medzi FSSS a HS-ŠtB MV SSR proti rozviedkam a zahraničným nepriateľským centram, ktoré operujú proti federálnemu štátu ako celku. HS-ŠtB je riadiacim orgánom v práci na úseku vymedzených centier, ktorých činnosť je v prevažnej miere namierená proti SSR.*“ Hlavná správa ŠtB MV SSR rozpracovávala konzuláty tzv. kapitalistických krajín v Bratislave a stykovú základňu zastupiteľských úradov na území Slovenska.

Federálna správa spravodajskej služby udeľovala HS ŠtB MV SSR súhlas na spravodajskú činnosť v zahraničí, najmä pri vysadení agenta a prevádzaniu spravodajsko-technických úkonov proti tzv. kapitalistickým rozviedkam a zahraničným centram, ako aj pri prenikaní do konzulátov, pri získavaní agentúry z prostredia pracovníkov konzulátov (cudzincov) a pri ukončovaní špionážnych prípadov, ktoré realizovali pracovníci konzulátov na území Slovenska.

Federálna správa spravodajskej služby na základe požiadaviek HS ŠtB MV SSR vykonávala blokáciu vízových cudzincov a československých občanov na oddeleniach pasovej kontroly pre príchod a odchod do ČSSR a zariaďovala na oddeleniach pasovej kontroly mimoriadne colné kontroly, zadržanie osôb, ich vyťaženie apod. HS ŠtB MV SSR bola povinná predkladať FSSS podklady do indexu nežiadúcich vízových cudzincov, ktorým nebol dovolený vstup do ČSSR.

Federálna správa spravodajskej služby napokon zabezpečovala realizáciu náročných spravodajsko-technických úkonov a expertíz a dopĺňanie prostriedkov spravodajskej techniky a iných špeciálnych prostriedkov.⁴¹

Súčinnostné vzťahy s rozviedkou spočívali vo vzájomnej výmene a využívaní spravodajských informácií a v spolupráci pri výbere a vysielaní tajných spolupracovníkov do zahraničia. S útvarmi VKR spolupracovala HS ŠtB MV SSR pri ochrane objektov ČSĽA, sovietskej armády a štátnych hraníc ČSSR. Súčinnosť so správou pasov a víz MV SSR spočívala vo využívaní možností tohto útvaru ŠtB pri výjazdoch tzv. záujmových

40 Správy ŠtB na Slovensku boli v styku s uvedenými bezpečnostnými útvarmi výlučne prostredníctvom HS ŠtB MV SSR.

41 A ÚPN, f. A29, inv. j. 59. Návrh dočasného štatútu Hlavnej správy štátnej bezpečnosti Ministerstva vnútra SSR.

osôb do zahraničia, resp. pri príchode určených kategórií vízových cudzincov. Spolupráca s útvarmi VB sa orientovala najmä na výmenu získaných informácií.

Súčinnostné vzťahy HS ŠtB MV SSR s útvarmi vyšetrovania ŠtB upravovali smernice o vzájomnej spolupráci vyšetrovateľov s orgánmi operatívy ŠtB. Spoluprácu s veliteľstvom útvaru Pohraničnej stráže v Bratislave upravovala vzájomná dohoda.

Dočasný štatút HS ŠtB MV SSR, hoci schválený štábom náčelníka správy, sa napokon nedostal na program rokovania kolégia MV SSR. Poradný zbor ministra ho teda neschválil a v podstate tak nevstúpil do platnosti. Po organizačných zmenách z druhej polovice roku 1970 už nebol aktuálny. Aj napriek tomu niet pochyb, že organizácia, činnosť, ako aj uvedené súčinnostné vzťahy sa v praxi realizovali.

Obsadzovanie náčelníckych funkcií v roku 1969 a dopĺňanie početného stavu centrály ŠtB

Personálne obsadenie náčelníckych funkcií na slovenskej centrále ŠtB pripravovali vedúci funkcionári ŠtB a MV SSR súčasne s riešením organizačných, koncepčných a kompetenčných otázok. Konkrétnym kádrovým opatreniam predchádzala zmena vo funkcii náčelníka Hlavného veliteľstva ŠtB. Toto opatrenie súviselo s plánovaným pomerným obsadením vedúcich postov federálnych útvarov zástupcami oboch národností. Ministerstvo vnútra ČSSR ho v spolupráci s vedením Slovenskej správy MV pripravovalo už v priebehu decembra 1968. Minister vnútra ČSSR Jan Pelnáň, po dohode s Egydom Pepichom, predložil predsedníctvu ÚV KSS návrh na odvolanie Jána Pobehu z funkcie náčelníka pre úsek ŠtB. Zároveň vypracoval pre predsedníctvo ÚV KSČ návrh na jeho schválenie do funkcie 1. zástupcu náčelníka HS rozviedky (náčelníkom I. správy MV bol od polovice decembra 1968 Čestmír Podzemný). V dôvodovej správe objasnil svoj zámer nasledovne: „*Pro tuto funkci byl vybrán proto, že má dlouholeté zkušenosti z operativní práce MV a na úseku rozvědky již pracoval. Jeho jmenováním má být také uplatněna zásada obsazení některých důležitých funkcí na centrálních úřadech příslušníky slovenské národnosti.*“⁴²

V súvislosti s pripravovaným odchodom Jána Pobehu do Prahy hľadalo ministerstvo kandidátov na funkciu náčelníka slovenskej centrály ŠtB medzi dlhoročnými príslušníkmi ŠtB, ktorí už v minulosti pôsobili v riadiacich funkciách a boli akceptovateľní pre predstaviteľov FMV a sovietskej KGB. Minister Pepich navrhoval do funkcie náčelníka slovenskej kontrarozviedky náčelníka S-ŠtB v Košiciach Ondreja Dovinu. Urobil tak pravdepodobne na základe odporúčenia Jána Pobehu, ktorý Dovinu poznal zo spoločného pôsobenia na východnom Slovensku.

Ondrej Dovina vstúpil do ZNB v septembri 1948, od roku 1956 pôsobil ako zástupca náčelníka (pre operatívu) KS MV v Prešove a neskôr v Košiciach. Po reorganizácii krajských útvarov kontrarozviedky v polovici roku 1966 sa stal náčelníkom S-ŠtB

42 ABS, f. Sekretariát ministra vnútra, III. díl (A2/3), inv. j. 1838. Návrh na odvolání z funkce náčelníka pro úsek StB na Slovenské správě MV.

v Košiciach. Vernosť a oddanosť svojej práci a režimu dokázal pri riadení útvarov ŠtB vo Východoslovenskom kraji aj v období tzv. pražskej jari a augustových udalostí roku 1968.⁴³ Predsedníctvo ÚV KSS sa stotožnilo s návrhom ministra vnútra SSR Egyda Pepicha a do funkcie náčelníka útvaru schválilo Ondreja Dovinu na svojej 24. schôdzi 3. februára 1969.⁴⁴

V priebehu januára 1969 pôsobil vo vedení slovenskej kontrarozvedky Ján Pobeha spoločne s Ondrejom Dovinom. Prvý sa už sústredil na pôsobenie v hlavnom meste, ako menovaný náčelník však aj naďalej zastrešoval všetky prípravné práce súvisiace so vznikom útvaru. Druhý preberal vedenie správy a organizoval činnosť jej príslušníkov. Možno aj preto menoval prvých náčelníkov odborov minister Egyd Pepich. Kádrovým rozkazom z 28. januára 1969 ustanovil do funkcie náčelníka III. odboru kontrarozvedky Ondreja Širokého a do funkcie náčelníka IV. odboru kontrarozvedky Anzelma Jurigu. Zároveň menoval do funkcie náčelníka samostatného oddelenia vnútorného spravodajstva Daniela Lásku.⁴⁵

Ďalších náčelníkov odborov vymenoval Ondrej Dovina hneď v prvý deň po oficiálnom prevzatí funkcie. Kádrovým rozkazom z 1. februára 1969 ustanovil do funkcie nasledovných príslušníkov ŠtB: náčelníkom I. odboru kontrarozvedky sa stal zástupca náčelníka II. odboru S-ŠtB Košice Jozef Vavro, náčelníkom II. odboru kontrarozvedky náčelník 4. oddelenia II. odboru S-ŠtB Bratislava Michal Husťák, náčelníkom I. odboru VS zástupca náčelníka II. odboru S-ŠtB Bratislava Jozef Daško a náčelníkom II. odboru VS náčelník oddelenia ŠtB v Rožňave Ondrej Dányi. Návrhy na ich schválenie predložil Dovina na MV SSR 4. februára 1969.

V rovnaký deň predložil náčelník slovenskej centrály ŠtB MV SSR aj návrhy na personálne obsadenie funkcií svojich zástupcov. Na dve plánované miesta navrhoval Michala Dudáša, náčelníka S-ŠtB v Bratislave, a Jána Hanuliaka⁴⁶, zástupcu náčelníka

43 Ondrej Dovina (1925, Kálnica, okr. Nové Mesto nad Váhom) pôvodným povoláním robotník, od 1. 9. 1948 člen ZNB. Po vstupe do ZNB absolvoval školu Národnej bezpečnosti I. stupňa v Poprade a následne spravodajský kurz v Novom Městě nad Metují. Od apríla 1949 do marca 1960 pôsobil na krajskom veliteľstve ŠtB (po reorganizácii v roku 1954 KS MV) v Prešove – od októbra 1949 ako veliteľ 5. referátu, od roku 1952 ako zástupca náčelníka, od 1. 5. 1953 ako náčelník odboru VS a od 15. 2. 1956 ako zástupca náčelníka KS MV. V roku 1957 absolvoval ročnú operatívnu školu KGB v Moskve. Po územnej reorganizácii a zlúčení KS MV v Prešove s KS MV v Košiciach bol k 1. 4. 1960 menovaný do funkcie zástupcu náčelníka KS MV Košice pre operatívu. Od mája 1966 zastával funkciu náčelníka ŠtB vo Východoslovenskom kraji a od 1. 2. 1969 funkciu náčelníka HS ŠtB na Slovensku. Od júla 1974 do apríla 1984 pôsobil ako 1. zástupca náčelníka HS rozvedky. V máji 1984 bol preradený do funkcie staršieho referenta špecialistu 1. oddelenia organizačného a operačného odboru správy ZNB hl. mesta Bratislavy a Zsl. kraja. Koncom júna 1987 odišiel do dôchodku v hodnosti plukovníka. Žije v bratislavskej mestskej časti Dúbravka. A ÚPN, f. Personálna dokumentácia príslušníkov. Personálny spis príslušníka ZNB Ondreja Dovinu.

44 SNA, f. ÚV KSS, š. 1221. Uznesenie z 24. schôdze predsedníctva ÚV KSS, 3. 2. 1969.

45 ABS, f. Kádrové rozkazy 1965–1990, š. 5/1969. Kádrový rozkaz MV SSR č. 20/1969 z 28. 1. 1969.

46 O kariére Jána Hanuliaka pozri SIVOŠ, Jerguš: *Kariéry v službách ŠtB. Ján Hanuliak*. In: *Pamäť národa* č. 4, roč. V, Bratislava 2009, s. 73–79; tiež *Biografický slovník predstaviteľů ministerstva vnitra v letech 1948–1989. Ministři a jejich náměstci*. Praha 2009, s. 60–63.

S-ŠtB v Košiciach. O schválení predložených návrhov malo rozhodnúť kolégium ministra vnútra SSR, ktoré však v tom čase ešte nebolo vytvorené. Definitívne však neboli ani predložené návrhy. Začiatkom marca totiž Dovina predložil nový návrh na menovanie Jána Hanuliaka, tentoraz za náčelníka ŠtB v Košiciach. Nie je jasné, či príčinou bola jeho minulosť (podieľal sa na zahladzovaní trestnej činnosti príslušníkov ŠtB) alebo neochota sťahovať sa do Bratislavy, prípadne rozhodnutie prevziať vedenie útvaru, ktorý rovnako ako prostredie a problémy poznal z dlhoročného pôsobenia.

Funkciu druhého zástupcu náčelníka mal obsadiť Bohuš Vavro.⁴⁷ Vavro vstúpil do ZNB v roku 1947. Pôsobil na odbore ŠtB povereníctva vnútra a po jeho zrušení riadil od septembra 1950 veliteľstvo oddielu ŠtB v Trenčíne. Spolu s Pobehom bol frekventantom (druhého ročníka) operatívnej školy KGB v Moskve. Po návrate zo ZSSR v polovici apríla 1955 bol povýšený z nadporučíka na majora (!) a prevzal riadenie KS MV v Žiline. Po územnej reorganizácii a zlúčení krajských správ MV sa na jar 1960 stal náčelníkom KS MV v Banskej Bystrici. V rámci „racionalizačných kádrových opatrení“ však bol v polovici roku 1963 odvolaný z funkcie a „odsunutý“ do funkcie náčelníka strednej odbornej školy MV v Žiline.⁴⁸ Pokus o jeho „oživenie“ začiatkom roku 1969 však ešte nebol úspešný. Kolégium ministra vnútra SSR na svojej 2. schôdzi konanej 18. marca 1969 schválilo do funkcie zástupcu náčelníka správy len Michala Dudáša. Rozhodnutie o Vavrovi odložilo „na ďalšie overenie a neskoršie zaujatie stanoviska“.⁴⁹ Na nasledujúcej schôdzi napokon návrh definitívne zamietlo. Zároveň poverilo náčelníka personálneho odboru MV, aby pre Vavra našiel iné pracovné zaradenie.⁵⁰

Rovnako pochodil ďalší bývalý náčelník KS MV „odstavený“ v polovici šesťdesiatych rokov. Martina Benčeka navrhoval Dovina do funkcie náčelníka odboru sledovania HS ŠtB. Kolégium nielenže tento návrh neschválilo, ale odporučilo jeho zaradenie na iný úsek, teda mimo HS ŠtB.⁵¹

47 A MV SR Levoča, f. Kolégium ministra vnútra SSR, Bratislava (P6), inv. j. 2. Návrh na schválenie pplk. Ing. Jána Hanuliaka do funkcie náčelníka Správy ŠtB Košice zo 4. 3. 1969; Návrh na ustanovenie pplk. Vavro Bohuslava do funkcie zástupcu náčelníka HS ŠtB MV SSR.

48 Návrh na odvolanie uvádzal: „Přes počáteční kladné výsledky po ustanovení do funkce náčelníka krajské správy ministerstva vnitra Středoslovenského kraje začaly se u soudruha podplukovníka Bohuslava VAVRO projevovat některé nedostatky v náročnosti k podřízeným a ve výslednosti práce. K prohloubení teoretických znalostí byl v roce 1962 vyslán do jednoročního kursu Vysoké stranické školy při ÚV KSČ. Teprve po jeho odchodu do školy se v plně šíři ukázalo, že nedostatky v jeho řídicí a kádrově výchovné práci mají daleko hlubší důsledky na současný stav celé krajské správy. Pro další růst jmenovaného i jeho použitelnost bylo by vhodnější umístit jej v rámci ministerstva vnitra do takové funkce, kde bude plně využito jeho zkušeností z bezpečnostní práce a zajištěna jeho bezprostřední kontrola.“ A ÚPN, f. Personálna dokumentácia príslušníkov. Personálny spis príslušníka ZNB Bohuša Vavra. Výpis z návrhu na odvolání z funkce zo 6. 4. 1963.

49 A MV SR Levoča, f. P6, inv. j. 2. Zápis z 2. schôdze kolégia ministra vnútra dňa 18. marca 1969.

50 Tamže, inv. j. 3. Zápis z 3. schôdze kolégia ministra vnútra dňa 8. apríla 1969.

51 Martin Benček (1923, Liptovská Kokava – 2003, Bratislava) pochádzal z viacpočetnej rodiny maloroľníka. Zúčastnil sa SNP a začiatkom februára 1945 vstúpil do I. čs. armádneho zboru,

Začiatkom marca 1969 boli do funkcie menovaní ďalší náčelníci funkčných a operatívnych odborov: Gustáv Grom sa stal náčelníkom personálneho odboru, Vojtech Makovinský náčelníkom V. odboru kontrarozvedky a Vladimír Kucian náčelníkom odboru spravodajskej techniky. V druhej polovici marca schválilo kolégium do funkcie náčelníka II. odboru VS náčelníka oddelenia ŠtB v Senici Štefana Štefunka. V tejto súvislosti odvolal náčelník HS ŠtB MV SSR z uvedenej funkcie Ondreja Dányiho a s účinnosťou od 1. apríla ho menoval náčelníkom analytického odboru. Funkciu náčelníka vnútorného odboru zároveň prevzal Peter Mlej.

Vzhľadom na neobsadené miesto zástupcu náčelníka správy a odporúčenie kolégia v otázke zaradenia Bohuša Vavra, rokoval v priebehu apríla náčelník HS ŠtB Ondrej Dovina s náčelníkom personálneho odboru MV Gustávom Mišankom. Po vzájomnej dohode predložili na májové zasadnutie kolégia kádrové návrhy, v ktorých navrhli schválenie Bohuša Vavra do funkcie náčelníka I. odboru kontrarozvedky a do funkcie zástupcu náčelníka správy „posunúť“ dovtedajšieho náčelníka tohto odboru Jozefa Vavra. Kolégium návrh schválilo. Zároveň schválilo do funkcie náčelníka odboru evidencie a štatistiky Jozefa Hrnčiara a do funkcie náčelníka odboru sledovania Eduarda Púčika.⁵²

Ako posledné boli obsadené funkcie náčelníkov inšpekcie a hospodársko-finančného oddelenia. V júni 1969 sa náčelníkom hospodársko-finančného oddelenia stal

s ktorým sa ako pátrač vojenského obranného spravodajstva dostal až do Prahy. Po kapitulácii Nemecka bol v máji 1945 zaradený na veliteľstvo 1. oblasti – oblastnú správu OBZ Praha. Vo februári 1946 vstúpil do ZNB. Po absolvovaní základnej školy NB v Rimavskej Sobotke nastúpil na Okresné veliteľstvo NB V. do Bratislavy. V polovici augusta 1947 na vlastnú žiadosť prešiel k štátnobezpečnostnej zložke ZNB. Absolvoval spravodajský kurz VII. odboru Povereníctva vnútra a koncom augusta bol odoslaný na realizáciu protištátneho sprisahania v prípade Rudolfa Komanderu, v rámci ktorého bola v polovici septembra 1947 odhalená protištátna skupina Anton MELTZER a spol. Od konca novembra 1947 pôsobil na odbočke ŠtB v Prešove. Po reorganizácii ŠtB pôsobil v Prešove od januára 1949 ako referent politického spravodajstva a od mája 1949 ako obranný referent. Po absolvovaní operatívnej školy MNB sa v októbri 1950 stal veliteľom oddelenia (neskôr odboru) politického spravodajstva. V máji 1953 sa stal zástupcom náčelníka a v júli 1953 náčelníkom ŠtB v Košiciach. V marci 1963 bol menovaný náčelníkom KS MV v Banskej Bystrici. Od polovice roku 1966 bol vedúcim odd. zvláštnych úloh pri SNR. Po zrušení pracoviska na SNR bol 15. 11. 1968 dočasne zaradený k útvaru civilnej obrany. V júni 1969 menovaný do funkcie náčelníka samostatného cudzineckého oddelenia SPaV MV SSR a 1. 11. 1970 do funkcie zástupcu náčelníka SPaV MV SSR. V súvislosti s prechodom ŠtB do podriadenosti FMV bol začiatkom februára 1971 menovaný do funkcie zástupcu náčelníka federálnej SPaV – správy pre SSR a súčasne náčelníka samostatného kontrolno-inšpekčného oddelenia. Od 1. 4. 1973 pôsobil ako zástupca náčelníka federálnej SPaV – správy pre SSR a súčasne náčelníka pasového odboru. Po reorganizácii zastával od 1. 7. 1974 funkciu zástupcu náčelníka IV. odboru a zároveň náčelníka 1. odd. SPaV FMV. Koncom augusta 1979 odišiel do dôchodku. Pozri SIVOŠ, Jeruš: *Kariéry v službách ŠtB*. Martin Benček. In: *Pamät národa č. 1*, roč. VI, Bratislava 2010, s. 69–78; A MV SR Levoča, f. P6, inv. j. 3. Zápis z 3. schôdze kolégia ministra vnútra dňa 8. apríla 1969.

52 A MV SR Levoča, f. P6, inv. j. 4. Zápis zo 4. schôdze kolégia ministra vnútra dňa 6. mája 1969.

Ján Majko a v júli 1969 obsadil funkciu náčelníka samostatného oddelenia inšpekcie a obrany vlastného aparátu Ondrej Havaši.⁵³

S výnimkou odvolania Ondreja Dányiho z funkcie náčelníka II. odboru VS, ktoré vyplynulo z rozhodnutia kolégia ministra vnútra SSR, sa v priebehu roku 1969 uskutočnili štyri zmeny vo vedení odborov. V súvislosti so zvolením Ondreja Širokého do funkcie tajomníka pre ideologickú prácu Hlavného výboru KSS na MV bol do funkcie náčelníka III. odboru kontrarozvedky menovaný v polovici júna 1969 náčelník 1. odd. II. odboru S-ŠtB Košice Peter Sijka.⁵⁴ Po odchode Ondreja Havašiho na II. správu FSSS prevzal začiatkom novembra funkciu náčelníka inšpekcie starší referent inšpekcie ministra vnútra SSR Ján Krupík. K rovnakému dátumu prevzal riadenie I. odboru VS bývalý náčelník bezpečnostného odboru ŠtB MV SSR Michal Fodran. Vo funkcii nahradil Jozefa Daška, ktorý bol zbavený výkonu funkcie pre „*nevyjasnenú politickú a služobnú činnosť v roku 1968*“. Koncom októbra 1969 odišiel z funkcie náčelníka V. odboru kontrarozvedky Vojtech Makovinský, ktorý sa stal zástupcom náčelníka správy ŠtB v Bratislave a odbor až do vymenovania nového náčelníka vo februári 1970 viedol starší referent odboru Jozef Danák.

Personálne obsadenie náčelníckych funkcií na HS ŠtB MV SSR v roku 1969

HS ŠtB MV SSR	Náčelník	Vo funkcii od
náčelník správy	Ján Pobeha Ondrej Dovina	1. 1. 1969 1. 2. 1969
zástupca náčelníka správy	Michal Dudáš	1. 3. 1969
zástupca náčelníka správy	Jozef Vavro	1. 5. 1969
vnútorný odbor	Peter Mlej	1. 4. 1969
analytický odbor	Ondrej Dányi	1. 4. 1969
personálny a školský odbor	Gustáv Grom	1. 3. 1969
samostatné oddelenie inšpekcie a obrany vlastného aparátu	Ondrej Havaši Ján Krupík	1. 7. 1969 1.11.1969
hospodársko-finančné oddelenie	Ján Majko	1. 6. 1969
odbor evidencie a štatistiky	Jozef Hrnčiar	1. 5. 1969
I. odbor kontrarozvedky	Jozef Vavro Bohuš Vavro	1. 2. 1969 1. 8. 1969
II. odbor kontrarozvedky	Michal Husták	1. 2. 1969

53 Ondrej Havaši (1931, Šafárikovo) od 1. 9. 1958 na III. odbore KS MV v Prešove, od 1. 4. 1960 v Košiciach. Po reorganizácii v apríli 1964 pôsobil krátko na 2. odd. II. odboru a 1. 7. 1964 sa stal zástupcom náčelníka OO MV v Humennom. Od 1. 8. 1966 viedol skupinu ŠtB v Humennom. K 1. 1. 1969 zaradený na vnútorný odbor Hlavného veliteľstva ŠtB MV SSR. Od 1. 7. 1969 viedol odd. inšpekcie a obrany vlastného aparátu HS ŠtB MV SSR. Začiatkom novembra 1969 preradený na II. správu FSSS, 1970 nastúpil ako predstaviteľ FMV v MER. Po návrate v apríli 1974 pôsobil na odbore pre medzinárodné styky sekretariátu FMV. V rokoch 1978–1988 pôsobil ako činná záloha MV ČSSR. Koncom januára 1988 odišiel do starobného dôchodku v hodnosti majora.

54 Do funkcie náčelníka III. odboru KR bol pôvodne navrhovaný Ondrej Havaši.

HS ŠtB MV SSR	Náčelník	Vo funkcii od
III. odbor kontrarozviedky	Ondrej Široký Peter Sijka	1. 2. 1969 15. 6. 1969
IV. odbor kontrarozviedky	Anzelm Juriga	1. 2. 1969
V. odbor kontrarozviedky	Vojtech Makovinský	1. 3. 1969
I. odbor vnútorného spravodajstva	Jozef Daško Michal Fodran	1. 2. 1969 1. 11. 1969
II. odbor vnútorného spravodajstva	Ondrej Dányi Štefan Štefunko	1. 2. 1969 1. 4. 1969
odbor sledovania	Eduard Púčík	1. 5. 1969
odbor spravodajskej techniky	Vladimír Kucian	1. 3. 1969

V zložitej situácii, v ktorej sa ŠtB koncom šesťdesiatych rokov nachádzala, sa personálne budovanie útvaru ukázalo ako problematické. Obsadzovanie voľných tabuľkových miest prebiehalo výberom „schopných a osvedčených“ príslušníkov z krajských a okresných bezpečnostných útvarov. Počty premiestnených však prevyšovali počty novoprijatých príslušníkov ŠtB, čo spôsobovalo problémy v činnosti nižších zložiek. Personálne budovanie útvaru ŠtB pri slovenskom MV ovplyvňovali aj začínajúci proces „očisty“ bezpečnostného aparátu a obmedzené možnosti riešenia základnej sociálnej otázky – ubytovania príslušníkov.

Prehľad prijatých, resp. premiestnených príslušníkov na HS ŠtB v SSR v rokoch 1969–1974

PRIŠLI	1969	1970	1971	1972	1973	1974	SPOLU
ŠtB	98	10	14	7	5	5	139
VB	2	0	3	2	3	0	10
MV SSR	3	2	1	0	0	0	6
KS ZNB	11	2	0	0	0	1	14
prijatý	22	14	20	2	4	0	62
ZNV	1	0	0	0	0	0	1
SOŠ MV	1	0	0	0	0	0	1
MNO	0	1	0	0	0	0	1
SPOLU	139	29	38	11	12	6	234

V polovici augusta 1969 pracovalo na slovenskej centrále ŠtB 111 príslušníkov a do konca roka sa ich počet zvýšil len o 19, čo z celkového počtu plánovaných miest predstavovalo necelých 60 %. V nasledujúcom roku prišlo 29 a odišlo 16 príslušníkov; koncom roka 1970 mala správa 143 príslušníkov. V priebehu roku 1971 naopak pribudlo až 28 príslušníkov a koncom roka mala správa obsadených 171 tabuľkových miest. Najväčšiu časť nových pracovníkov tvorili novoprijatí (20) a premiestnení od zložiek ŠtB (14). Ďalší prišli od útvarov VB (3), resp. útvarov MV SSR (1). Odišlo 10 príslušníkov. V roku 1972 dosiahol početný stav správy svoj vrchol – 175 príslušníkov. V ďalšom roku najmä z dôvodu presunu pracovísk (dierovacie stredisko a stredisko

evidencie vízových cudzincov CENTER prešli pod KS ZNB v Bratislave) počet príslušníkov klesol na 163. Rovnaký početný stav mala správa aj v polovici roku 1974, keď došlo k zásadným organizačným zmenám a vzniku XII. správy FMV.

Početný stav HS ŠtB SSR v rokoch 1969–1974

STAV HS ŠtB SSR	
31. 12. 1969	130
31. 12. 1970	143
31. 12. 1971	171
31. 12. 1972	175
31. 12. 1973	163
30. 6. 1974	163

Náčelník HS ŠtB MV SSR Ondrej Dovina už 6. októbra 1969 zriadil trojčlennú komisiu v zložení: zástupca náčelníka správy Jozef Vavro, vedúci komisie, starší referent III. odboru KR Jozef Danák a technik oddelenia kriminalisticko-technických expertíz Viliam Osuský. Komisia mala sústrediť a prehodnotiť objektivnosť materiálov súvisiacich s podpísaním prehlásenia náčelníkov S-ŠtB Bratislava z 26. augusta 1968, ako aj poznatkov k niektorým príslušníkom HS ŠtB MV SSR a do 13. októbra 1969 predložiť vedeniu správy návrhy na riešenie týchto prípadov.⁵⁵ S komisiou úzko spolupracovali aj náčelníci inšpekcie a personálneho a školského odboru Gustáv Grom a Ján Krupík.

Komisia riešila 21 príslušníkov – 16 dostalo stranický a služobný trest, 5 sa vyriešilo pohovorom s nadriadeným náčelníkom a v základnej organizácii KSS. Z riešených príslušníkov boli traja prepustení zo ZNB, piati preradení na nižšiu funkciu a ôsmi ponechaní vo funkcii. V rámci stranických trestov boli piati príslušníci vylúčení z KSS, traja potrestaní stranickým trestom I. stupňa (napomenutie), štyria stranickým trestom II. stupňa (pokarhanie) a štyria stranickým trestom III. stupňa.

Najväčšiu skupinu riešených príslušníkov tvorili bývalí vedúci funkcionári kontrarozviedneho odboru a okresných oddelení ŠtB správy ŠtB KS ZNB Bratislava, ktorí v prvých mesiacoch roku 1969 obsadili rozhodujúce náčelnícke a riadiace funkcie na HS ŠtB MV SSR:

Náčelník I. odboru VS Jozef Daško bol 1. novembra 1969 zbavený výkonu funkcie a 31. júla 1970 prepustený zo služobného pomeru príslušníka ZNB. Podľa záverov previerky, ktorú vypracoval náčelník inšpekcie Ján Krupík začiatkom marca 1970, bol

55 A ÚPN, f. A29, inv. j. 139. Rozkaz náčelníka HS ŠtB MV SSR č. 5/1969 zo 6. 10. 1969 „Ustanovenie členov komisie náčelníka HS ŠtB MV SSR k prešetreniu obvinenia niektorých funkcionárov Štátnej bezpečnosti v augustových udalostiach 1968“.

Daško spoluautorom a signatárom vyhlásenia funkcionárov KS ZNB Bratislava, ktoré vstup vojsk označilo za okupáciu, sľubovalo podporu ilegálnym vysielateľom a hrozilo likvidáciou „kolaborantom a zradcom“. V auguste 1968 vyvesil letáky s protisovietskym a protimarxistickým obsahom, ktoré „podnecovali vtedajšiu hystériu“, v septembri 1968 navštívil niektoré redakcie a vysoké školy, kde v rámci diskusie obvinil niektorých funkcionárov KS ZNB a MV z kolaborácie a zradcovstva, v diskusiách s podriadenými sa vyjadroval o nesprávnej politike ZSSR apod.⁵⁶

Zástupca náčelníka I. odboru VS Daniel Láska sa „[...] ako služobný funkcionár zúčastnil sa porady, ktorá dala podnet k vypracovaniu vyhlásenia náčelníkov S-ŠtB a bol jeho signatárom“. Koncom apríla 1970 bol odvolaný z funkcie a zaradený na nižšiu funkciu staršieho referenta II. odboru VS.

Náčelník II. odboru VS Štefan Štefunko „[...] podpísal vyhlásenie prijaté na porade náčelníkov S-ŠtB v Bratislave 26. 8. 1968, ktoré priniesol na O-ŠtB Senica pplk. Valter a spol.“ Koncom júna 1970 bol odvolaný z funkcie a zaradený ako starší referent na oddelenie ŠtB v Trnave.

Náčelník II. odboru KR Michal Husták „[...] ako služobný funkcionár zúčastnil sa porady, ktorá dala podnet k vypracovaniu vyhlásenia náčelníkov S-ŠtB a bol jeho signatárom, ako člen IV. straníckej skupiny a služobný funkcionár má podiel na nesprávnom počínaní si niektorých členov straníckej skupiny a rozširovaní neprávnych tendencií a názorov k niektorým správne orientovaným príslušníkom ZNB. Prejavilo sa to v účasti a príprave diskusných príspevkov na členskej schôdzi a v odnesení listu do redakcie Večerník, za účelom jeho zverejnenia pod názvom ‚Pomoc Merkurákom‘“. Začiatkom mája 1970 bol odvolaný z funkcie a zaradený ako starší referent špecialista na odbor analytiky HS ŠtB MV SSR.

Okrem Jozefa Daška dostali najvyšší stranícky a služobný trest Václav Král, technik odboru spravodajskej techniky a Igor Nitriansky, starší referent II. odboru VS Václav Král pôsobil v roku 1968 na I. odbore VI. správy MV. Podľa hodnotenia „[...] nesúhlasil s líniou strany a bol zástancom názoru vytvorenia ďalšej politickej strany ako oponenta KSČ.“ Na členskej schôdzi KSS vyhlásil, že „[...] KSČ, ktorá zavinila súčasnú krízovú situáciu v ČSSR, nemá morálne právo viesť spoločnosť.“ Vybavil zapožičanie dvoch rádiostaníc VENUŠA zo stavu I. odboru, ktoré odovzdal tajomníkovi ÚV ČSM, podpísal a rozširoval rezolúciu, odsudzoval moskovské rokovania a prehlasoval, že išlo o nátlak na našu delegáciu. Začiatkom februára 1970 bol zbavený výkonu funkcie a koncom apríla 1970 prepustený zo služobného pomeru príslušníka ZNB. V Prahe pôsobil v roku 1968 aj Igor Nitriansky (HS kontrarozvedky). Dňa 11. mája 1970 bol zbavený výkonu funkcie a koncom júla 1970 prepustený zo ZNB.

Členstvo v komunistickej strane stratil aj starší referent I. odboru kontrarozvedky Cyril Lалуha, ktorý bol 1. decembra 1971 preradený na Mestskú správu VB v Bratislave a Jolana Horáková, ktorá pracovala aj naďalej ako referent spisov na odbore VS.

56 A ÚPN, f. Personálna dokumentácia príslušníkov. Personálny spis príslušníka ZNB Jozefa Daška. Správa o výsledkoch previerky negatívnych postojov niektorých príslušníkov ŠtB v roku 1968.

Vo funkciách zostali pôsobiť aj stranícky potrestaní starší referenti I. odboru kontrarozvedky Jozef Krupa a Vojtech Molnár, starší referent mobilizačnej prípravy personálneho a školského odboru Martin Krč (pokarhanie), technik odboru spravodajskej techniky Jozef Zachar (pokarhanie), starší referent špecialista odboru sledovania Jozef Milko (napomenutie) a starší referent odboru sledovania Pavol Priebera (napomenutie), ktorý začiatkom júla 1970 prešiel na IV. odbor kontrarozvedky, kde spravodajskými metódami zabezpečoval ochranu sovietskych vojenských objektov. Vo funkcii pôsobil naďalej aj náčelník analytického odboru Ondrej Dányi (pokarhanie), s ktorým však napokon zúčtovali pri reorganizácii útvaru v polovici roku 1974. Z útvaru napokon odišiel iba starší referent V. odboru kontrarozvedky Milan Haluška (pokarhanie), ktorý bol začiatkom mája 1970 premiestnený na 9. oddelenie II. odboru S-ŠtB Bratislava.

Na útvaroch ŠtB na Slovensku bolo do konca roku 1972 stranícky riešených 128 príslušníkov, z toho na S-ŠtB v Bratislave 62, v Banskej Bystrici 23 a v Košiciach 22. Z nich bolo v Bratislave 13 náčelníkov, v Banskej Bystrici 8 a v Košiciach 1. Do polovice roku 1973 bolo z útvarov ŠtB na Slovensku prepustených 33 príslušníkov.

Hlavná správa ŠtB MV SSR od roku 1971 vykonávala proti prepusteným príslušníkom viaceré opatrenia – sústredenie charakteristík (okruh poznania utajovaných skutočností), zhromažďovanie informácií o názoroch (v práci, v okolí domu), blokácia na oddeleniach pasovej kontroly, zabránenie kontaktov s pracujúcimi príslušníkmi, sledovanie vzájomných vzťahov. Niektorých neskôr získali na spoluprácu (Jaroslav Svěchota, Igor Nitriansky).

Postupná centralizácia bezpečnostných zložiek

Nedoriešená organizácia bezpečnostných útvarov, problémy s ich personálnym obsadením, ako aj nedostatočne (vy)riešené koncepčné a kompetenčné otázky, viedli spolu s kritickou situáciou zapríčinenou udalosťami v roku 1968 ku kritike činnosti ŠtB. Slovenské MV hľadalo príčiny, okrem iného, v zlej spolupráci federálneho útvaru s národnými. Naopak FMV videlo chyby v rozdelení riadenia do troch pomerne izolovaných a nezávislých centier a navrhovalo opätovnú centralizáciu riadenia bezpečnostných zložiek.

Už v júni 1969 zaslali funkcionári federálnej kontrarozvedky návrhy na zmenu organizácie československej kontrarozvedky. Nutnosť prijatia niektorého z troch predložených variantov odôvodňovali „ťažkopádnosťou“ riadenia kontrarozvedky v dôsledku vytvorenia troch relatívne nezávislých kontrarozviednych útvarov, oslabením akcie-schopnosti a nízkou efektívnosťou práce, zložitou úpravou vzťahových otázok medzi federálnou a národnými kontrarozviedkami a „príkladnosťou“ integrovaného úsilia nepriateľských rozvedok proti ČSSR a ostatným krajinám socialistického tábora.

Prvý variant predpokladal trojstupňové riadenie československej kontrarozvedky – republikové orgány by boli podriadené federálnej kontrarozviedke a len v kádrových

otázkach a otázkach tvorby bezpečnostnej politiky prostredníctvom národných ministrov vnútra národným vládam. Vzájomné vzťahy založené na princípe súčinnosti by sa zmenili na princíp nadriadenosti a podriadenosti.

Druhý variant predpokladal dvojstupňové riadenie československej kontrarozviedky – federálnej centrále by boli podriadené oblastné orgány kontrarozviedky. Predpokladal teda likvidáciu hlavných správ ŠtB v SSR a ČSR. Vplyv národných ministrov a národných vlád by zostal rovnaký ako v prvom variante.

Tretí variant bol modifikáciou prvého a druhého variantu. Federálna kontrarozviedka zároveň navrhovala vytvorenie komisie, ktorá by analyzovala súčasný stav riadenia československej kontrarozviedky.

Zástupcovia slovenského MV predložené návrhy odmietli, analyzoval ich bezpečnostný odbor ŠtB. V odpovedi pre sekretariát ministra vnútra SSR z konca júna 1969 uviedol, že organizácia kontrarozviedky nemohla byť ešte v praxi overená a navyše uvedené varianty predpokladajú novelizáciu platných právnych noriem, vrátane ústavných zákonov. Uviedli naopak, že „[...] federálna kontrarozviedka doteraz nevyvinula ani minimálne úsilie v oblasti riadiacej, koncepcnej, koordinačnej a organizačnej činnosti pre upevnenie a presadenie súčinnostných vzťahov doteraz platnej organizačnej štruktúry čs. kontrarozviedky.“⁵⁷

Vedúci funkcionári slovenského MV a jeho bezpečnostných útvarov urobili v polovici roku 1969 rozbor práce a činnosti zložiek ŠtB a VB. Výsledky zhrnul minister vnútra SSR Egid Pepich v šestnásťstranovom dokumente pod názvom „Návrh na zlepšenie činnosti ozbrojených zložiek MV SSR“, ktorý predložil na posúdenie 14. júla 1969. Za hlavné príčiny nedostatkov v práci ŠtB považoval:

- a/ neujasnenú koncepciu práce na jednotlivých úsekoch činnosti kontrarozviedky,
- b/ nedoriešenú organizačnú štruktúru zložky ŠtB,
- c/ nedostatky v riadení, organizácii a koordinácii štátno-bezpečnostnej práce,
- d/ dekoncentráciu v práci riadiaceho a výkonného aparátu ŠtB (najmä pomerne široko vymedzený rozsah činnosti ŠtB),
- e/ kádrové problémy, vrátane nedostatočného školského systému MV a generáčného problému,
- f/ psychický stav príslušníkov ŠtB (zapríčinený situáciou v rokoch 1968 a 1969),
- g/ uvoľnenie disciplíny, zodpovednosti, iniciatívy a dôslednosti pri plnení povinností,
- h/ ďalšie príčiny, najmä odkrytie foriem a metód práce ŠtB v roku 1968.⁵⁸

V rámci riešenia postavenia a činnosti ŠtB na Slovensku navrhol:

- a/ uložiť vedeniu federálnej kontrarozviedky, aby v súčinnosti s vedením republikových kontrarozviedok vypracovalo koncepciu práce československej kontrarozviedky na úseku boja proti tzv. vonkajšiemu nepriateľovi, „proti nepriateľovi vo vnútri štátu“ a na úseku ochrany štátneho a hospodárskeho tajomstva,

57 A ÚPN, f. A29, inv. j. 63. Bez názvu, čj. BOŠ-005/1969.

58 Tamtéž, inv. j. 19. Návrh na zlepšenie činnosti ozbrojených zložiek MV SSR.

b/ urýchlene doriešiť organizačnú štruktúru HS ŠtB MV SSR, správ ŠtB v krajoch, vrátane postavenia a obsahu činnosti oddelení a vysunutých pracovísk ŠtB v okresoch,

c/ uložiť federálnej kontrarozviedke, aby v súčinnosti s vedením republikových kontrarozviedok urýchlene rozpracovala súčinnostné vzťahy medzi federálnou a republikovými kontrarozviedkami, vzťahy k VKR a rozviedke na úseku koordinácie, riadenia výkonu, rozdelenie sfér činnosti v tzv. kapitalistickom zahraničí a na úseku informačnej činnosti,

d/ uložiť vedeniu slovenskej kontrarozviedky urýchlene riešiť kádrové otázky (doplniť štábne útvary a útvary námestníka ministra vnútra SSR pre ŠtB, spracovať koncepciu urýchleného doplnenia zložiek ŠtB výberom nových pracovníkov a pripraviť podklady na vytvorenie komplexného školského systému),

e/ aktívnejšie pôsobiť (federálne a národné ministerstvá vnútra) na urýchlené prijatie zákona o Spravodajskej službe a zákona o sociálnom a právnom postavení príslušníkov ozbrojených zložiek,

f/ uložiť náčelníkom ŠtB všetkých stupňov na Slovensku prijať konkrétne opatrenia na zlepšenie činnosti na úseku vyhľadávania a dokumentácie trestnej činnosti a využívania agentúrno-operatívnych prostriedkov, na postupný prechod k ofenzívnej spravodajskej práci, ako aj na upevnenie disciplíny a pracovnej morálky,

g/ v rámci bezpečnostnej politiky všetkými dostupnými prostriedkami pôsobiť na vedomie spoločnosti, aby ŠtB bola poskytovaná všestranná pomoc.⁵⁹

Najmä v otázke spolupráce a koordinácie naznačil minister Pepich problémy vo vzťahoch s federálnou kontrarozviedkou, keď uviedol, že „[...] riadiaci aparát HS-ŠtB MV SSR zabezpečoval i zabezpečuje organizáciu práce Štátnej bezpečnosti na Slovensku prakticky izolovane od činnosti federálnej kontrarozviedky, ktorej zákonitá pomoc vo vzťahu k národnej kontrarozviedke je minimálna a v niektorých smeroch žiadna.“⁶⁰ Tieto problémy mali hlbší charakter a vyplývali z ambície FMV opätovne centralizovať riadenie ŠtB v pražskej centrále. Ministri vnútra 23. júla 1969 spoločne predložili správu o problémoch a nedostatkoch v práci ŠtB a ich príčinách, vrátane návrhu na zvýšenie akcieschopnosti bezpečnostného aparátu, ktoré boli nasledujúci deň predložené na 136. schôdzi predsedníctva ÚV KSČ.

Konštatovali, že „[...] z dosud jednotné kontrarozviedky byly vytvořeny tři samostatné, vzájemně nepodřízené celky. V této souvislosti se objevily a dosud trvají nejasnosti a praktické potíže, vyplývající z nové organizační struktury, vyplynoucí z federálního státoprávního uspořádání ČSSR. [...] přes řadu jednání na různých stupních není dosud zcela jasné, co v oblasti práce StB je ve výlučné působnosti federální a národní, co je v působnosti společné. V praxi dochází k různosti výkladu a ke kompetenčním kolísím.“⁶¹

Navrhli: „1/a) [...] upřesnit zásady koordinace v práci republikových a federálních kontrarozvědných složek v oblasti vnitřního zpravodajství a posílit integraci kontrarozvědné

59 Tamže.

60 Tamže.

61 A ÚPN, f. Ján Langoš, š. 1. Správa o problémoch a nedostatkoch v práci Státní bezpečnosti a jejích příčinách.

činnosti v práci do zahraničí v boji proti nepřátelským rozvědkám a jejich domácím pomáhačům a v toku zpravodajských informací. b) konkrétně vymezit působnost MV-ČSSR (FS-ZS) a republikových orgánů MV (HS-StB) v oblasti kontrarozvědné práce [...] 2/ V zájmu provádění jednotné bezpečnostní politiky organizovat podle potřeby neformální schůzky ministrů, náměstků a odpovědných náčelníků k zabezpečení úkolů, zaměření a cílů kontrarozvědné a rozvědné práce.“⁶²

Predsednictvo ÚV KSČ po prerokování správy uložilo ministrom vnútra upresnit „[...] zásady koordinace v práci republikových a federálních kontrarozvědných složek a posílit integraci kontrarozvědné činnosti“ a do 30. septembra 1969 predložit predsedníctvu ÚV KSČ návrh na zameranie ŠtB na úseku vnútorného spravodajstva.⁶³

Koncom januára 1970 predložili námestníci ministra vnútra ČSSR (na základe záverov vlády ČSSR z 15. januára, rokovania predsedníctva ÚV KSČ z 19. januára a plánu hlavných úloh MV ČSSR) po predbežnom prerokovaní s námestníkmi národných ministrov na operatívnu poradu vedenia FMV materiál pod názvom „Návrh na zvýšení vlivu a působnosti MV ČSSR při řízení a výkonu činnosti SNB“. Dokument konštatoval, že v praxi vznikli vážne prekážky efektívneho plnenia úloh kontrarozvedky ŠtB a zároveň došlo k podstatnému oslabeniu riadiacej a koordinačnej funkcie FMV pri zabezpečovaní záujmov československého charakteru.

„Federální ministerstvo vnitra ani další stupně federální kontrarozvědky nedisponují potřebným množstvím informací o činnosti vnějšího a vnitřního nepřítelů a nemohou za tohoto stavu objektivně a včas informovat stranické a státní orgány o problémech a úrovni práce v ochraně bezpečnosti federace, tuto aktivně zajišťovat a nést za ni odpovědnost. Celospolečenský zájem na důsledném a účinném zajišťování bezpečnosti federace vyžaduje, aby kontrarozvědka plnila úkoly jednotně a velmi operativně jak na celém území státu, tak i ve vztahu k cizině. [...] Přitom se vychází i z potřeby maximální koordinace kontrarozvědných služeb států Varšavské smlouvy, jako součástí obranného systému socialistického tábora. Nutnost existence jednotné kontrarozvědky vyplývá pak i z jejího základního poslání, tj. zejména samostatnost, územní celistvost a socialistické společenské a státní zřízení ČSSR.“⁶⁴

Podľa predloženej správy by riešenie problémov „v obsahu, organizaci a řízení Státní bezpečnosti a zachování dosavadního stavu“ malo za následok:

- neustále prehlbovanie duplicity mnohých činností,
- ťažkopádnosť riadenia pomocou medzičlánkov,
- nejednotnosť výkonu vplyvom subjektívnych faktorov vznikajúcich v medzičlánkoch riadenia,
- kompetenčné spory medzi tromi rovnoprávnymi subjektmi za neexistencie arbitra,
- problém s postavením jediného partnera z ČSSR v integrovanej bezpečnostnej sústave spojeneckých socialistických krajín,
- nehospodárne vynakladanie síl a prostriedkov,

62 Tamže.

63 Tamže.

64 Citované podľa ŽÁČEK, Pavel: *ŠtB na Slovensku za „normalizácie“*, s. 26.

- nezdravé kvantitatívne vzťahy medzi riadiacim a výkonným aparátom,
- roztrieštenosť informácií a nemožnosť včas a objektívne informovať stranícke a štátne orgány.⁶⁵

Ako hlavné dôvody centrálného riadenia ŠtB dokument uvádza:

- aplikáciu zásad bezpečnostnej politiky KSČ na činnosť ŠtB pre dlhšie časové obdobie,
- spracovanie perspektívnych výhľadových plánov ŠtB v ročných plánoch práce,
- spracovanie návrhov predpisov a rozkazov upravujúcich jednotný výkon služby ŠtB,
- schvaľovanie plánov práce centrálnych a teritoriálnych správ,
- sústreďovanie a analýza informácií,
 - o stave a celkových tendenciách protištátnej činnosti,
 - o cieľoch, zameraní, záujmoch, metódach a prostriedkoch protištátnej činnosti vnútorného nepriateľa,
 - o účinnosti vlastných foriem práce (používanie agentúry, sledovania, techniky)
 - o úrovni riadiacich procesov a celkových pracovných výsledkoch zložky,
- spracovanie informácií pre federálne a republikové stranícke a štátne orgány a ich využitie pre riadenie zložky,
- rozhodovanie o akciách celoštátneho významu a akciách dotýkajúcich sa medzinárodných záujmov ČSSR,
- stanovenie celkového systému kontrolnej činnosti,
- organizovanie kontroly plnenia všetkých závažných úloh, ktoré sú obsahom celoštátneho riadenia,
- schvaľovanie štatútu, organizačných poriadkov správ v krajoch,
- stanovenie obsahu, metód a foriem odbornej prípravy príslušníkov zložky.⁶⁶

Návrh vychádzal zo zásady, že kontrarozvedka je jednotná, ozbrojená a podľa vojenských zásad organizovaná časť ŠtB, ktorá je v plnom rozsahu vyčlenená na plnenie zvláštnych úloh pri ochrane ČSSR. Je budovaná ako vysoko kvalifikovaný aparát s prísne utajenou činnosťou a metódami práce. Jej mierová organizácia zodpovedá aj optimálne potrebám, ktoré vzniknú za brannej pohotovosti štátu; je organizovaná podľa štátoprávneho usporiadania a územného členenia štátu a potrieb bezpečnosti ČSSR.⁶⁷

Návrh predostieral tri alternatívy riešenia organizačnej štruktúry československej kontrarozvedky. Posledná vznikla na pôde slovenského MV.

Alternatíva č. I predpokladala zrušenie národných správ ŠtB a zúženie systému riadenia kontrarozvedky len na dva stupne. Hlavná správa kontrarozvedky by niesla plnú zodpovednosť za plnenie úloh kontrarozvedky a v rozsahu základného zameranie by riadila, organizovala a kontrolovala operatívnu prácu na celom území ČSSR. Zároveň by prevzala riadenie operatívneho výkonu teritoriálnych útvarov ŠtB. Okrem toho by sústreďovala a analyzovala informácie získané vlastnou činnosťou,

65 Tamže, s. 27.

66 Tamže, s. 27–28.

67 Tamže, s. 28.

resp. činnosťou správ ŠtB v krajoch. Bola by gestorom agentúrno-operatívnej práce útvarov kontrarozviedky v zahraničí a celkovo by zabezpečovala operatívny výkon v presne stanovenom (vymedzenom) rozsahu v objektoch a oblastiach celoštátneho významu. Vplyv národných ministerstiev na tvorbu základného zamerania, kádrovej politiky a zhromažďovanie informácií by bol zabezpečený sústavou štábných útvarov uvedených ministerstiev. Prijatie uvedenej alternatívy by vyžadovalo vyčleniť celú ŠtB do pôsobnosti federácie, tj. zmeniť zákon č. 166/1968 Zb.

Alternatíva č. II predpokladala zachovanie národných správ ŠtB a ich priame podriadenie pražskej centrále kontrarozviedky. Úlohy federálnej kontrarozviedky by zostali nezmenené. Národné správy kontrarozviedky by zabezpečovali operatívny výkon vo vymedzených objektoch vrcholného republikového významu (ministerstvá a centrálné úrady), ako aj sústreďovanie a analýzu informácií o činnosti kontrarozviedky na území republiky pre potreby vedenia národného, straníckych a štátnych orgánov republiky. Prijatie alternatívy by vyžadovalo vyčleniť celú ŠtB do pôsobnosti federácie, tj. zmeniť zákon č. 166/1968 Zb.

Obe alternatívy vychádzali z princípu jednotnej kontrarozviedky podriadenej federálnemu ministrovi vnútra.

Alternatívu č. III. predložili vedúci činitelia slovenského MV. Vychádzala z dokumentu „Východiskové stanoviská MV SSR“, ktorý vypracoval bezpečnostný odbor ŠtB 21. januára 1970.⁶⁸ Návrh predpokladal, že:

- zákony upravujúce pôsobnosť federácie (z konca 1968) nebudú novelizované (posilnenie prebehne bez zmien právnych noriem),
- národné správy ŠtB zostanú zachované,
- pražská centrála kontrarozviedky bude „výlučne riadiacim orgánom“, tj. dôjde k oddeleniu riadenia od výkonu,
- organizačná štruktúra národných kontrarozviedok bude analogická so štruktúrou centrály,
- riadiacu a kontrolnú činnosť centrály na nižšiu úroveň zabezpečia národné správy ŠtB,
- vrcholné riadenie ŠtB bude zabezpečovať MV ČSSR, vznikne poradný orgán (členmi budú aj námestníci národných ministerstiev pre ŠtB a náčelníci národných správ ŠtB),
- národné ministerstvá budú zabezpečovať realizáciu bezpečnostnej politiky a iných zásadných rozhodnutí MV ČSSR v rámci národných teritórií a obohacovať tieto rozhodnutia o špecifické národné problémy.

Návrh ďalej uvádzal, že v záujme posilnenia národného elementu je nutné:

- celú personálnu politiku voči národnej správe ŠtB zveriť do pôsobnosti národných ministrov s tým, že menovanie náčelníkov a zástupcov HS ŠtB, ako aj náčelníkov ŠtB v krajoch, prebehne po konzultácii s ministrom vnútra ČSSR,

68 A ÚPN, f. A29, inv. j. 63. Východiskové stanoviská MV SSR.

- koordinovať bezpečnostné zložky v rámci národnej republiky,
- prijímať informácie o štátno-bezpečnostnej situácii v rámci národnej republiky pre potreby informovania straníckych a štátnych orgánov republiky a spätného ovplyvňovania kontrarozviedneho procesu,
- v súlade s koncepciou kontrarozviednej činnosti MV ČSSR robiť príslušné opatrenia na základe štátno-bezpečnostných informácií, ako aj pri tvorbe základného zamerania činnosti národných správ ŠtB,
- uskutočňovať kontrolnú činnosť v záujme preverovania úrovne realizácie bezpečnostnej politiky v podmienkach národných republík.

Vlastný „Návrh projektu organizácie československej kontrarozviedky v podmienkach federácie“ vypracovalo 24. februára 1970 aj MV ČSR.⁶⁹ Predpokladalo zachovanie národných správ ŠtB s výkonnými úlohami, existenciu centrály ako orgánu odborného koncepcného riadenia a organizovanie kontrarozviednej práce v zahraničí, posilnenie postavenia federálneho ministra vnútra v oblasti organizovania koncepcných zámerov (návrh neuvádzal, ako sa má posilniť), vytvorenie poradného orgánu (ministri a námestníci pre ŠtB), ako aj iné organizačné, koncepcné a kompetenčné zmeny.

Navrhovaný model:

A/ koncepcný aparát – centrála – pracovníci s koncepcným myslením,

B/ riadiaci aparát – národné správy – pracovníci s praktickými skúsenosťami, organizátori,

C/ výkonný aparát – krajské správy ŠtB.

Tento návrh považovalo slovenské ministerstvo, s menšími pripomienkami, za „solídne východzie stanovisko v ďalšej etape práce“.⁷⁰ Zhodli sa najmä na zmene štruktúry a zamerania centrály ŠtB a ocenili fakt, že návrh: „[...] na rozdiel od doteraz spracovaných návrhov Federálneho ministerstva vnútra v tejto oblasti rešpektuje existujúce právne normy, súčasný stav v čs. kontrarozviedke, skúsenosti získané v doterajšom organizačnom a náplňovom usporiadaní a v kontrarozviednom procese a zásady plynúce z čs. federácie.“

V tejto situácii zvolal minister vnútra ČSSR Radko Kaska na 10. marca 1970 rokovanie ministrov vnútra. Výsledkom boli nasledujúce závery:

- Predpokladané riešenie na zhodných princípoch nebude znamenať zásadné zmeny oproti súčasnej organizácii, bude však potrebné prehĺbiť formy a metódy v riadiacej práci, vychádzajúc z princípov vojensky organizovaného zboru a z rešpektovania zásady, že vnútorný poriadok a bezpečnosť štátu sú v spoločnej pôsobnosti Československej socialistickej republiky a oboch republík,

- Uplatniť systém jednotného riadenia kontrarozviednej práce z vylúčením dvojitej podriadenosti. Pri tom vypracovať optimálne riešenie, ktoré by rešpektovalo národné záujmy, postavenie a zodpovednosť federálneho ministra vnútra a ministrov vnútra národných republík vo vzťahu ku straníckym a štátnym orgánom,

69 A ÚPN, f. A29, inv. j. 63. Návrh projektu organizace kontrarozviedky v podmínkách federace.

70 Tamže. Pripomienky MV SSR k Návrhu projektu organizácie kontrarozviedky v podmienkach čs. federácie spracovanom MV ČSR zo dňa 24. 2. 1970, čj. ŘO-0043/01-70.

- Vychádzajúc zo zhodných základných princípov pripraviť návrhy na novelizáciu príslušných právnych noriem (vypracovať návrh štatútu pre jednotnú kontrarozvedku, vrátane základných povinností, vzťahových a organizačných otázok).

Na zabezpečenie uvedených úloh vznikla pracovná skupina pod vedením náčelníka sekretariátu ministra vnútra ČSSR Jaroslava Šilhavého, ktorej členmi boli zástupcovia troch rezortov MV. Pracovná skupina rozpracovávala materiál „Posilnenie vplyvu MV ČSSR na riešenie kontrarozvedky a Verejnej bezpečnosti“ v dňoch 16.–18. marca 1970. Komisia pripomienkovala návrh štatútu československej kontrarozvedky a návrhy zákonov o vymedzení pôsobnosti ČSSR vo veciach vnútorného poriadku a bezpečnosti a o pôsobnosti FMV.⁷¹ Pri spracovávaní uvedených dokumentov však pracovná skupina nenašla zhodu v rozhodujúcej otázke – či československú kontrarozvedku vyčleniť do pôsobnosti federácie, alebo zachovať doterajší stav.

Ministerstvo vnútra predložilo predsedníctvu ÚV KSČ 8. apríla 1970 prepracovaný „Návrh zásad na posilnenie vplyvu MV pri riadení kontrarozvedky a Verejnej bezpečnosti“. Na rozdiel od materiálu predloženého 3. marca neboli jeho súčasťou stanoviská národných ministerstiev. Obsahoval návrhy dokumentov, o ktorých diskutovala pracovná skupina v polovici marca 1970. Federálne MV vo všeobecnosti neakceptovalo návrhy národných ministerstiev. Napríklad v návrhu zákona o vymedzení pôsobnosti ČSSR vo veciach vnútorného poriadku a bezpečnosti nezpracovalo pripomienky k bodom č. 1. a 2, naopak rozšírilo pôsobnosť federácie o stanovenie zásad bezpečnostnej politiky štátu a koordinovanie činnosti orgánov národných republík pri riadení VB a tých útvarov ŠtB, ktoré sú vyčlenené do pôsobnosti republík. Rovnako v navrhovanom štatúte československej kontrarozvedky zostali nezmenené zástupcami národných ministerstiev navrhované kompetencie federálneho ministra vnútra pri schvalovaní rozpočtu a plánu materiálno-technického zabezpečenia československej kontrarozvedky, ako aj v oblasti kádrovej právomoci (tu bolo len doplnené, že časť deleguje na nižšie stupne riadenia v ČSR a SSR v rozsahu, ktorý stanoví zvláštny predpis).⁷²

Federálny minister vnútra Kaska predložil 27. mája 1970 predsedníctvu ÚV KSČ návrh na posilnenie vplyvu MV ČSSR pri riadení Štátnej a Verejnej bezpečnosti. Podľa jeho názoru, ktorý zhrnul v dôvodovej správe „[...] roční zkušenosti z fungování bezpečnostního aparátu v podmínkách federace však vyžadují, aby s přihlédnutím ke složité vnitropolitické a zahraničně politické situaci a k situaci v bezpečnostním aparátu byly přijaty některé úpravy, sledující zlepšení fungování bezpečnostního aparátu v podmínkách federace, a to cestou posílení vlivu ministerstva vnitra ČSSR.“⁷³

Federálne MV vypracovalo za spoluúčasti národných ministerstiev návrhy právnych a organizačných úprav, ktoré predložilo príslušnej komisii ÚV KSČ. Navrhovalo

71 A ÚPN, f. A29, inv. j. 63. Zápis z jednání pracovní skupiny.

72 Tamže. Návrh zásad na posílení vlivu ministerstva vnitra ČSSR při řízení kontrarozvědky z Veřejné bezpečnosti z 8. 4. 1970.

73 A ÚPN, f. Ján Langoš, š. 1. Realizace zásad na posílení vlivu MV ČSSR při řízení Státní a Veřejné bezpečnosti do doby, než budou přijaty příslušné zákonné úpravy; ŽÁČEK, Pavel: ŠtB na Slovensku za „normalizácie“, s. 33.

posilniť dovtedajšie kompetencie MV ČSSR a zveriť do jeho pôsobnosti stanovenie zásad bezpečnostnej politiky štátu, riadenie útvarov ŠtB, stanovenie postupu pre činnosť útvarov VB, ktoré sú vyčlenené do pôsobnosti ČSR a SSR. Koordináciu činnosti orgánov oboch republík pri riadení útvarov VB, vedenie potrebnej celoštátnej evidencie a štatistiky a organizovanie celoštátneho pátrania po osobách a veciach, vykonávanie expertíznej činnosti, výskumu a vývoja kriminalistickej techniky a taktiky, udeľovanie víz a dokladov na cesty do cudziny a zabraňovanie prepravy a šírenia vecí zahraničného pôvodu, ktorých obsah je v rozpore s chránenými záujmami.

Predsedníctvo ÚV KSČ na schôdzi 5. júna 1970 konštatovalo, že „[...] zajišťovanie úkolů v oblasti vnitřního pořádku a bezpečnosti státu, se zřetelem na potřeby a na zkušenosti z fungování bezpečnostního aparátu v podmínkách federace, vyžaduje některých úprav. Do doby, než budou přijaty potřebné zákonné úpravy na příslušných úsecích státní správy, je nutno zabezpečit realizaci zsad na posílení vlivu MV ČSSR a vytvořit tak předpoklady pro uplatnění připravovaných právních opatření v působnosti a organizaci ozbrojených bezpečnostních sborů.“ Zároveň vyslovilo súhlas s tým, aby minister vnútra ČSSR priamo riadil všetky útvary ŠtB.

Spoločný rozkaz ministrov vnútra následne zrušil dohodu ministrov vnútra ČSSR, ČSR a SSR z 21. februára 1969 o vymedzení pôsobnosti v oblasti ozbrojených bezpečnostných zborov a stanovil viaceré opatrenia:

- k 15. júlu 1970 prevzal minister vnútra ČSSR riadenie všetkých útvarov ŠtB, s výnimkou útvarov vyšetrovania ŠtB a útvarov vydávajúcich doklady na cesty do cudziny,
- národné útvary kontrarozvedky boli podriadené námestníkovi ministra vnútra ČSSR, povereného riadením útvarov ŠtB,
- riadenie teritoriálnych útvarov ŠtB sa uskutočňovalo prostredníctvom národných správ kontrarozvedky,
- na zabezpečenie jednotného riadenia kontrarozvedky bola zriadená koordinačná rada na čele s nám. ministra vnútra ČSSR,
- odborné riadenie správy ochrany straníckych a štátnych činiteľov v Bratislave vykonávala V. správa ZNB,
- na zabezpečenie jednotného riadenia bezpečnostného zboru a na uplatňovanie záujmov národných republík bol zriadený poradný orgán ministra vnútra ČSSR, ktorého stálymi členmi boli ministri vnútra ČSR a SSR. Poradný orgán ministra rokoval o základnej koncepcii, zameraní činnosti, organizácii a výhľadových plánoch činnosti ozbrojeného bezpečnostného aparátu.⁷⁴

Ďalší krok k posilneniu moci federálnych orgánov predstavoval návrh ministra vnútra Kasku zo 16. októbra 1970, určený na schôdzu predsedníctva ÚV KSČ pod názvom „Dílčí úpravy v řízení československé kontrarozvědky“. Navrhovaný dokument požadoval od najvyššieho orgánu KSČ, aby vzal na vedomie, že v súvislosti s realizáciou

74 Spoločný rozkaz ministrov vnútra ČSSR, ČSR a SSR č. 2/1970 z 13. 7. 1970 „Opatření k posílení vlivu MV ČSSR při řízení Státní bezpečnosti a Veřejné bezpečnosti; ŽÁČEK, Pavel: *ŠtB na Slovensku za „normalizácie“*, s. 34–35.

uznesenia predsedníctva ÚV KSČ z 5. júna 1970 o jednotnom riadení československej kontrarozviedky dňom 1. novembra 1970:

- ruší HS ŠtB v Českej socialistickej republike,
- riadenie teritoriálnych útvarov kontrarozviedky v SSR vykonáva FMV prostredníctvom zodpovedajúceho útvaru ŠtB pri MV SSR.⁷⁵

Proces centralizácie bezpečnostných zložiek bol zavŕšený koncom roka 1970. V zbierke zákonov boli 20. decembra publikované tri zákony, ktoré s definitívnou platnosťou umožnili presun všetkých podstatných právomocí na federálne orgány.⁷⁶

Ústavný zákon č. 125/1970 Zb. menil a doplňoval ústavný zákon o československej federácii.

Zákon č. 128/1970 Zb. zrušil zákon č. 166/1968 Zb. a od 1. januára 1971 zveril do pôsobnosti ČSSR riadenie ŠtB, vrátane útvarov vyšetrovania, a riadenie činnosti všetkých útvarov ZNB v čase mimoriadneho ohrozenia pokoja a verejného poriadku.

Zákon č. 133/1970 Zb. upravil pôsobnosť federálnych ministerstiev, vrátane MV ČSSR.

Organizačné zmeny a návrhy na úpravu pôsobnosti slovenskej centrály ŠtB v rokoch 1971–1974

Centralizačné opatrenia FMV viedli k postupným zmenám nielen v samotnom vedení ministerstva, ale aj v pôsobnosti a štruktúre pražských centrálnych útvarov ŠtB a prirodzene aj v pôsobnosti, štruktúre a riadení zložiek ŠtB na Slovensku. Prechod slovenskej kontrarozviedky do pôsobnosti ministra vnútra ČSSR zároveň predznamenal zmeny vo vedení národného ministerstva MV. V polovici júla 1970 odvolala vláda SSR námestníka ministra vnútra SSR pre ŠtB Vincenta Ožvoldu, ktorý prešiel na odbor obrany vlády SSR ako odborný poradca pre otázky ŠtB a VB, zároveň bol zrušený bezpečnostný odbor ŠtB.

Z názvu slovenskej centrály ŠtB vypadli slová vyjadrujúce jej vzťah k MV SSR a začal sa používať názov Hlavná správa ŠtB Slovenskej socialistickej republiky.⁷⁷ Podľa

75 V dôvodovej správe uviedol, že „[...] systému řízení kontrarozvědky jak z hlediska účinnosti velení, tak i z hospodárnosti, nejlépe odpovídá dvoustupňové řízení, s jehož realizací se také počítá. V této souvislosti bude zrušena Hlavní správa Státní bezpečnosti v ČSR; její působnost a povinnosti k příslušným územním stranickým a státním orgánům převezmou ministr vnitra ČSSR a příslušné stupně řízení kontrarozvědky MV ČSSR. Oproti situaci v českých zemích, jeví se potřebné v SSR nadále ponechat útvar kontrarozvědky, podřízený federálnímu velení při řízení územních útvarů kontrarozvědky dislokovaných v SSR, pokud se zabývají činností, mající charakter národní specifiky, pro výkon kontrarozvědné práce ve vymedzených objektech republikového významu a konečně jako útvar pro soustředování a analýzu informací pro stranické a státní orgány Slovenské socialistické republiky“. Citované podľa ŽÁČEK, Pavel: ŠtB na Slovensku za „normalizácie“, s. 36.

76 Tamže.

77 Tento stav sa však dlho nezmenil na oficiálnych tlačivách a pečiatkach. „Nejednotnosť“ fakticky

dobových normatívov sa stala „správou nikoho“. Organizačne nebola súčasťou FMV, ani jednou zo zložiek pražskej HS kontrarozvedky. Nebola ani v štruktúre slovenského MV. Kompetenčne pritom od júla 1970 spadala do pôsobnosti námestníka federálneho ministra vnútra Miloslava Košnara a od februára 1971 do pôsobnosti námestníka Jána Hanuliaka.

Prvé organizačné zmeny v štruktúre národnej kontrarozvedky sa uskutočnili v priebehu roku 1970 postupným zlučováním odborov zameraných na boj proti tzv. kapitalistickým rozvedkam a odborov vnútorného spravodajstva. Súviseli s postupným riešením politickej a služobnej činnosti príslušníkov správy v roku 1968 a nedostatkom schopných príslušníkov.

Koncom apríla 1970 odvolal náčelník HS ŠtB MV SSR Ondrej Dovina z dôvodu „*nesprávnych politických názorov v roku 1968*“ vedenie II. odboru kontrarozvedky (problematika boja proti rozvedkam NSR a Rakúska) a poveril jeho riadením náčelníka I. odboru kontrarozvedky Bohuša Vavra. Náčelník odboru Michal Husták bol po straníckom treste preradený do funkcie staršieho referenta operatívy analytického odboru. Jeho zástupca Ján Malík sa vrátil na S-ŠtB v Banskej Bystrici, po straníckom doriešení bol napokon vylúčený z KSČ a ešte v roku 1970 uvoľnený zo služieb MV.

Koncom októbra 1970 prešiel do pôsobnosti Bohuša Vavra aj III. odbor kontrarozvedky (problematika boja proti rozvedkam Veľkej Británie, Francúzska a ostatných kapitalistických štátov, vrátane Juhoslávie). Dôvodom bola racionalizácia organizačnej štruktúry správy zlúčením troch odborov do jedného, ako aj nevyhnutné obsadenie uvoľnenej funkcie náčelníka IV. odboru kontrarozvedky. Náčelník tohto odboru Anzelm Juriga zastával v auguste 1968 názor, že „*situáciu bolo možné riešiť vlastnými silami*“. Po prešetrení jeho prípadu v komisii ministra vnútra bol začiatkom júna 1970 preradený do funkcie staršieho referenta operatívno-pátracieho oddelenia II. odboru správ vyšetrovania ŠtB MV SSR. Vo funkcii ho nahradil náčelník III. odboru kontrarozvedky Peter Sijka.

Zlá kádrová situácia na náčelníckych postoch odborov vnútorného spravodajstva predznamenala zmeny aj v týchto operatívnych zložkách. Potom, čo začiatkom novembra 1969 nahradil „*stranícky riešeného*“ Jozefa Daška vo funkcii náčelníka I. odboru VS náčelník bezpečnostného odboru ŠtB MV SSR Michal Fodran, sa v polovici roku 1970 uskutočnila zmena aj vo vedení II. odboru VS. Koncom júna bol po straníckom treste odvolaný náčelník odboru Štefan Štefunko, ktorý v auguste 1968 ako náčelník oddelenia ŠtB v Senici svojím podpisom podporil „*Vyhlasenie náčelníkov S-ŠtB*“, neskôr označené za „*kontrarevolučné, protisocialistické a protiinternacionalistické*“ a vedením odboru bol poverený náčelník I. odboru VS Fodran.⁷⁸

odstránila až reorganizácia z polovice roku 1974 a vznik správy kontrarozvedky v Bratislave (XII. správa FMV).

78 Štefan Štefunko bol k 1. 7. 1970 preradený do funkcie staršieho referenta odd. ŠtB v Trnave. V tom čase už mal viac ako pätnásťročnú skúsenosť z riadiacej práce. Od júna 1954 zastával funkciu zástupcu náčelníka okresného odd. MV v Pezinku, od októbra 1956 náčelníka okresného odd. MV v Malackách a od apríla 1960 do marca 1969 náčelníka odd. ŠtB v Senici.

Úprava existujúceho stavu sa uskutočnila začiatkom roku 1971 v súvislosti s prechodom riadenia všetkých útvarov ŠtB do kompetencie FMV a následnými organizačnými zmenami v kontrarozviedke a ďalších útvaroch ŠtB. Tri kontrarozviedne odbory pracujúce po línii zahraničných rozviedok boli zlúčené a vytvorili I. odbor. Dovtedajší V. odbor kontrarozviedky dostal nové krycie označenie – III. odbor a jeho pracovná činnosť bola rozšírená o problematiku ochrany socialistickej ekonomiky. Naopak v prospech IV. odboru kontrarozviedky prenechal problematiku výjazdov, emigrantov a navrátilcov. Dva odbory vnútorného spravodajstva vytvorili II. odbor. Štruktúra, pracovné zameranie a obsadenie náčelníckych funkcií odborných útvarov slovenskej centrály ŠtB k 1. januáru 1971 bolo nasledovné:

Odborný útvar	Zameranie	Náčelník odboru
I. odbor	zahraničné rozviedky	Bohuš Vavro
II. odbor	vnútorné spravodajstvo	Michal Fodran
III. odbor	ochrana štátneho tajomstva a socialistickej ekonomiky	Jozef Belan
IV. odbor	vízoví cudzinci, emigranti a navrátilci, výjazdy	Peter Sijka

K uvedenej organizačnej zmene nebol vydaný žiadny akt, ktorý by novú schému slovenskej centrály ŠtB potvrdil. Navyše neboli zmenené ani tabuľky zloženia a počtov. V ďalších rokoch tak boli napr. príslušníci III. odboru zaradovaní na tabuľkové miesta V. odboru kontrarozviedky, príslušníci II. odboru na tabuľkové miesta odborov vnútorného spravodajstva. Rovnaká situácia nastala už predtým, keď žiadny akt oficiálne neupravil zmenu postavenia a názvu správy. Táto situácia spolu s nejasným postavením správy v bezpečnostných štruktúrach bola jasným znakom, že postavenie HS ŠtB SSR nie je ani po zavŕšení centralizácie riadenia ŠtB jednoznačné a definitívne.

Postavenie správy začiatkom roka 1971 však predsa len jeden moment posilnil. Na slovenskú centrálu ŠtB prišiel sovietsky poradca, plukovník Ivan Fjodorovič Skripov, oficiálne legalizovaný na sovietskom konzuláte v Bratislave. Obýval rezortný byt MV SSR v bratislavskej Dúbravke, v jednej bytovke spolu s náčelníkom správy Dovinom. Vedúci funkcionári FMV pracovali na postupnej organizačnej konsolidácii kontrarozviedky. Hoci perspektívne počítali s dvojstupňovým systémom jej riadenia, tj. existenciou pražskej centrály a správ ŠtB v krajoch, museli brať do úvahy aj rozhodnutie predsedníctva ÚV KSČ z 5. júna 1970, ktoré deklarovalo existenciu útvaru ŠtB na Slovensku.

Otázka ďalšej budúcnosti slovenskej centrály ŠtB sa mala riešiť až v súvislosti s konečnou podobou HS kontrarozviedky. Jej organizácia, ako aj pôsobnosť, však boli predmetom pomerne širokej diskusie. Materiál z júna 1970 navrhoval v rámci HS kontrarozviedky vytvoriť dve správy – správu boja proti imperialistickým rozviedkam (II. správa) a správu vnútorného spravodajstva a ochrany československej ekonomiky. Prírodzene počítal aj s existenciou HS ŠtB v SSR, ktorá riadi operatívnu činnosť slovenských správ ŠtB a informuje ÚV KSS a vládu SSR o štátno-bezpečnostnej situácii na Slovensku.

Posilnená mala byť operatívna činnosť útvaru na prípady, ktoré presahovali rámec kraja, a pod priamym riadením II. správy aj vôči konzulátom tzv. kapitalistických krajín dislokovaných v Bratislave. V rámci riadenia a kontroly mala správa upresňovať činnosť podriadených súčastí s prihliadnutím na špecifické štátno-bezpečnostné javy v SSR, ovplyvňovať tvorbu ročných plánov práce slovenských správ ŠtB a s pripomienkami ich predkladať na schválenie kontrarozviednym správam. Mala tiež organizovať porady v rámci SSR a vydávať záväzné pokyny pre ďalšiu kontrarozviednu činnosť. Schvalovať plány rozpracovania v prípadoch, ktoré si vyčlenila na riadenie a vyjadrovať sa k prípadom, ktoré budú odovzdané na zahájenie vyšetrovania. Zabezpečovať prostredníctvom vlastných príslušníkov kontrolu, pomoc a stanovenie ďalšieho postupu v rozpracovávaných prípadoch na jednotlivých správach ŠtB na Slovensku. Analytický odbor HS ŠtB v SSR mal zabezpečovať tok informácií zo slovenských krajov na kontrarozviedne útvary v Prahe a metodicky riadiť analytické útvary v krajoch.⁷⁹

Už koncom decembra 1970 predložil náčelník II. správy MV Jaroslav Hrbáček na operatívnu poradu vedenia FMV nový návrh organizácie pražskej kontrarozviedky. Ten zatiaľ ponechával existenciu jednej správy, no problematika vnútorného spravodajstva a ochrany ekonomiky bola organizačne a funkčne zabezpečená tak, aby „ve vhodnej dobe“ mohla byť vyčlenená do samostatnej správy.

V rámci ambícií vedúcich funkcionárov FMV realizovať v prvej etape reorganizáciu HS kontrarozviedky, sa predložený návrh venoval slovenskej centrále ŠtB len okrajovo: „V SSR bude zachován útvar kontrarozvědky, podřízený federálnímu velení pro řízení územních útvarů kontrarozvědky dislokovaných v SSR, pokud se zabývají činností mající charakter národní specifiky, pro výkon kontrarozvědné práce ve vymezených objektech republikového významu a konečně jako útvar pro soustředování a analýzu informací pro stranické a státní orgány Slovenské socialistické republiky. Působnost tohoto útvaru v řízení S-StB na území SSR bude upřesněna.“⁸⁰

Predloženým návrhom sa zaoberalo kolégium ministra vnútra ČSSR na svojej druhej schôdzi dňa 25. januára 1971. Odporučilo schváliť predložený návrh organizácie II. správy MV s platnosťou od 1. januára 1971 okrem iného s tým, že zameranie, organizácia a štruktúra HS ŠtB SSR bude spracovaná v závislosti na schválenom organizačnom usporiadaní II. správy MV a „[...] po konzultaci stranickými a vládními orgány SSR bude organizační uspořádání a struktura tohoto útvaru schválena vedením FMV ČSSR.“⁸¹ Minister vnútra ČSSR Radko Kaska zároveň uložil náčelníkovi II. správy MV Jaroslavovi Hrbáčkovi, aby do začiatku marca 1971 predložil návrh organizácie „útvaru ŠtB pri MV SSR“ (sic!) a rozsah jeho pôsobnosti pri riadení územných útvarov kontrarozviedky v SSR v oblasti výkonu a vzťahov k stranickým a štátnym orgánom SSR.

Zmenami prechádzalo aj samotné vedenie FMV. Začiatkom decembra 1970 predal minister Kaska „[...] v souvislosti s dokončením politické a pracovní konsolidace,

79 ABS, f. A2/3, inv. j. 292. Návrh organizace II. správy MV, návrh organizace správy vnitřního spravodajství a ochrany čs. ekonomiky, návrh působnosti.

80 Tamže.

81 Tamže, inv. j. 332.

nutností zlepšiť po všetkých stránkach riadení (včetně provádění cílevědomé kontroly) a propracování koncepce státobezpečnosti problematiky“⁸² rozšírenie počtu námestníkov z dvoch na päť. Predsedníctvo ÚV KSČ schválilo na novembrovej schôdzi do funkcií námestníkov náčelníka VI. správy FSSS Jaroslava Voseckého, náčelníka vnútornej a organizačnej správy Jaroslava Šilhavého a I. zástupcu náčelníka Generálneho štábu ČSLA Jozefa Turošíka.⁸³ Národnostné zloženie vedenia FMV tak reflektovalo pomerne zastúpenie oboch národov – štyria Česi, dvaja Slováci.⁸⁴ V polovici februára 1971 vláda ČSSR zrušila menovací dekrét Jozefa Turošíka, ktorý zostal pôsobiť v pôvodnej funkcii a na voľné miesto námestníka MV ČSSR menovala náčelníka IV. správy FSSS Jána Hanuliaka.⁸⁵ V ďalšom období práve Hanuliak, ktorý s Jaroslavom Šilhavým zodpovedal za reorganizáciu kontrarozviedky, pomáhal tlmočiť a v niektorých oblastiach aj presadzovať slovenské záujmy.

Novú organizačnú štruktúru MV ČSSR, spisové značky, krycie označenie a rozdelenie zodpovednosti námestníkov MV za riadenie jednotlivých útvarov stanovil minister Kaska rozkazom z 28. januára 1971.⁸⁶ Zrušená bola FSSS, spravodajský odbor FSSS, cudzinecký odbor MV ČSSR, odbor VB MV ČSSR a sekretariáty námestníkov MV ČSSR pre riadenie federálnej spravodajskej služby a ochranu štátneho tajomstva a riadenie výkonných útvarov a útvarov služieb. Do pôsobnosti federácie prešlo riadenie ŠtB, vrátane útvarov vyšetrovania ŠtB, vydávanie cestovných dokladov, povoľovanie vstupu a pobytu cudzincov na územie ČSSR, riadenie vojsk MV a príprava civilnej obrany, riadenie činnosti všetkých útvarov ZNB v čase mimoriadneho ohrozenia pokoja a verejného poriadku a vo vymedzených oblastiach aj útvarov VB. Prechodom útvarov z národných ministerstiev bola vytvorená Hlavná správa vyšetrovania ŠtB a Federálna správa pasov a víz.

Začiatkom júla 1971 sa uskutočnila aj reorganizácia správ ŠtB v krajoch. Výkon sledovania a spravodajsko-technických úkonov prešiel z pôsobnosti správy ŠtB v Bratislave do pôsobnosti HS ŠtB v SSR. V tejto súvislosti boli v auguste 1971 na základe rozhodnutia nám. ministra vnútra ČSSR zo správy ŠtB v Bratislave organizačne vylčené odbory sledovania a spravodajskej techniky a boli prevedené do právomoci HS ŠtB v SSR.⁸⁷ Kádrové a disciplinárne podriadenie 4. a 6. odboru S-ŠtB Bratislava

82 A ÚPN, f. Ján Langoš, š. 1. Dôvodová správa k návrhu kádrových zmien Ministerstva vnútra ČSSR.

83 Tamtéž. Usnesení předsednictva ÚV KSČ ze dne 20. listopadu 1970.

84 Po obnovení funkcie I. nám. FMV v marci 1973 platila v rámci česko-slovenskej personálnej parity aj ďalšia zásada: ak bol federálnym ministrom Čech, musel byť jeho I. nám. Slovák. Tento úzus platil až do zániku federácie.

85 ABS, f. Kádrová správa (A26), inv. j. 45. Odpis Usnesení vlády Československé socialistické republiky ze dne 15. února 1971 č. 46 o jmenování náměstka ministra vnitra.

86 ABS, f. A2/6, inv. j. 5. RMV ČSSR č. 5/1971 z 28. 1. 1971 „Organizace, spisové značky, krycí označení a rozdělení odpovědnosti náměstků ministra vnitra za řízení štabních útvarů, útvarů služeb a útvarů výkonného aparátu federálního ministerstva vnitra“.

87 ŽÁČEK, Pavel: ŠtB na Slovensku za „normalizácie“, s. 38. Návrh zlučenia uvedených útvarov sa objavil už v návrhu na úpravu organizácie a pôsobnosti VI. správy MV vo februári 1971.

náčelníkovi slovenskej centrály a ich následné zlúčenie s príslušnými odbormi HS ŠtB v SSR sledovalo podľa zodpovedných funkcionárov FMV ich efektívnejšie využitie v rámci súčasti, ktorá bola funkčne vyššie postavená a rozpracovávala objekty a problematiky republikového významu.⁸⁸

Začiatkom októbra 1971 predložil nám. ministra vnútra ČSSR Hanuliak na zasadnutie kolégia MV ČSSR „Návrh postavenia, úloh, organizačného usporiadania a riadenia Štátnej bezpečnosti v centrále a SSR“. Dokument, vypracovaný na základe plánu hlavných úloh FMV, bol po pripomienkovom konaní spracovaný skupinou vedúcich funkcionárov ŠtB a FMV.⁸⁹

Návrh predpokladal prenesenie zodpovednosti za riadenie útvarov ŠtB do pôsobnosti troch námestníkov federálneho ministra vnútra pre ŠtB – námestníka pre kontrarozvedku, námestníka pre vyšetrovanie a námestníka pre spravodajskú techniku.

V rámci sekretariátu federálneho ministra, resp. sekretariátu námestníka pre kontrarozvedku, ktorý ako uvádzal návrh, by bol v prípade neprítomnosti ministra nadriadený ostatným námestníkom, mal byť zriadený odbor informácií a koncepcie ŠtB. Na základe odborných analýz výkonných útvarov ŠtB mal zovšeobecňovať pre vedenie ministerstva taktiku nepriateľa, navrhovať zmeny foriem a metód práce ŠtB. Zároveň by spracovával informácie pre vedenie rezortu a stranícke a štátne orgány federácie a národných republík.

Návrh ďalej predpokladal začlenenie oblastných odborov I. správy, operujúcich na území Československa, pod náčelníka správy ŠtB v kraji, aby „*mohly byť poznatky, agenturní síť atd. kontrarovědky plně využity rozvědkou*“. Tento návrh sa napokon realizoval až v polovici roku 1980.

V oblasti riadenia kontrarozvednej činnosti vychádzal návrh z princípu líniového riadenia. Ten predpokladal metodické riadenie jednotlivých organizačných celkov správ ŠtB v krajoch centrálnymi útvarmi ŠtB v Prahe.⁹⁰

V otázke postavenia, hlavných úloh a organizačného usporiadania slovenskej centrály ŠtB navrhovali predkladatelia rozšírenie pôsobnosti útvaru začlenením slovenskej zložky správy ochrany straníckych a ústavných činiteľov a posilnením výkonnej, tj. agentúrno-operatívnej činnosti v objektoch s celorepublikovou pôsobnosťou so sídlom v Bratislave, konzulátoch a v zahraničných inštitúciách tzv. kapitalistických štátov, ako aj podľa požiadaviek vrcholných politických a štátnych orgánov SSR.

88 A ÚPN, f. A2/3, inv. j. 258. Návrh postavenia, vymedzenia pôsobnosti, hlavných úloh a organizačného usporiadania „FMV– Správy ŠtB v SSR“.

89 ABS, f. A2/3, inv. j. 389. Kolegium ministra vnútra ČSSR. Návrh postavení, úkolů, organizačního uspořádání a řízení Štátní bezpečnosti v centrále a SSR.

90 Pri takomto systéme náčelník II. správy FMV metodicky riadi II. odbory správ ŠtB v krajoch a HS ŠtB v SSR. Podobne náčelník VI. správy FMV metodicky riadi VI. odbory správ ŠtB v krajoch a HS ŠtB v SSR, prípadne náčelník štatisticko-evidenčného odboru FMV metodicky riadi vyhodnocovacie a evidenčno-štatistické oddelenia správ ŠtB v krajoch a štatisticko-evidenčný odbor HS ŠtB v SSR.

Hlavná správa ŠtB v SSR, ako federálny útvar ZNB, mala aj naďalej zabezpečovať riadenie správ ŠtB na Slovensku, informovanie straníckych a štátnych orgánov SSR⁹¹ a „v zájmu konspirácie a z dôvodů hospodárnosti“ aj výkon sledovania a spravodajskej techniky pre správu ŠtB v Bratislave, útvary ZNB dislokované v Bratislave a v Západoslovenskom kraji (a odbornú pomoc pre útvary ostatných krajov).

„V zájmu správneho řízení, koordinace“ predkladatelia navrhovali zväzanie možnosti začlenenía federálnych útvarov pôsobiacích na Slovensku do štruktúry slovenskej centrály ŠtB. Išlo o odbor rozviedky, správu pasov a víz v SSR, správu vyšetrovania ŠtB v SSR a správu ochrany straníckych a ústavných činiteľov.⁹² V tejto súvislosti sa mala meniť aj organizačná štruktúra útvaru, pričom súčasne s rozšírením úloh vznikla požiadavka rozšírenia plánovaného počtu príslušníkov správy z 215 na 245.

Riadenie slovenskej centrály ŠtB malo byť zabezpečené prostredníctvom rozkazov ministra vnútra ČSSR, rozkazov a metodických pokynov náčelníka HS kontrarozviedky a náčelníka správy ochrany straníckych a ústavných činiteľov, ako aj metodických pokynov náčelníka správy sledovania, náčelníka správy spravodajskej techniky a náčelníka štatisticko-evidenčného odboru. Finančné, ubytovacie, materiáľno-technické, zdravotnícke záležitosti a spojenie malo zabezpečovať MV SSR.

V rámci organizačných úprav výkonných útvarov HS SSR predpokladal návrh rozšírenie operatívnych odborov zo štyroch na šesť, ako aj začlenenie správy ochrany straníckych a ústavných činiteľov. Štruktúra výkonných útvarov mala byť nasledovná:

- odbor kontrarozviedny	I. odbor
- odbor vnútorného spravodajstva	II. odbor
- odbor ochrany čs. ekonomiky	III. odbor
- odbor sledovania	IV. odbor
- odbor vízových cudzincov, navrátilcov a emigrácie	V. odbor
- odbor spravodajskej techniky	VI. odbor
- správa ochrany straníckych a ústavných činiteľov.	

Naopak počet funkčných útvarov sa mal redukovať zo šiestich na štyri zlúčením analytického odboru s odborom evidencie a štatistiky (analytický a štatisticko-evidenčný odbor) a začlenením hospodársko-finančného oddelenia do vnútorného odboru.

91 Informácie a podklady vrcholným politickým a štátnym orgánom na Slovensku mal poskytovať priamo náčelník HS ŠtB v SSR. Návrh však operoval aj s alternatívou, že požadované materiály budú poskytované prostredníctvom ministra vnútra SSR. Ten mal byť v každom prípade v potrebnom rozsahu informovaný o štátno-bezpečnostnej situácii.

92 Toto slovenské špecifikum bolo zároveň odpoveďou na otázky vedúcich funkcionárov FMV, prečo na federálnej úrovni existuje Hlavná správa kontrarozviedky, zatiaľ čo na Slovensku Hlavná správa Štátnej bezpečnosti.

Úlohy výkonných útvarov HS ŠtB v SSR podľa návrhu z októbra 1971:

I. odbor – zabezpečuje plnenie agentúrno-operatívnych úloh po línii nepriateľských rozvediek, vykonáva vlastnú agentúrno-operatívnu činnosť vo vzťahu ku konzulátu Rakúska a obchodnému zastupiteľstvu Fínska.

II. odbor – zabezpečuje plnenie agentúrno-operatívnych úloh po línii vnútorných báz, vykonáva vlastnú agentúrno-operatívnu činnosť vo vymedzených objektoch celoštátneho významu – Slovenská akadémia vied, Ministerstvo školstva SSR, Ministerstvo kultúry SSR a objekty akcie JUH.

III. odbor – zabezpečuje plnenie agentúrno-operatívnych úloh v súvislosti s ochranou československej ekonomiky, vykonáva vlastnú agentúrno-operatívnu činnosť a zabezpečuje režimovú ochranu štátneho tajomstva v objektoch – Ministerstvo výstavby a techniky SSR, Ministerstvo stavebníctva SSR, Ministerstvo financií SSR, Slovenský plánovací úrad, Komisia pre zahraničný obchod, podniky zahraničného obchodu (Technoexport, Omnia, Hydroconsulat, Strojexport, Koospol, Strojimport, Transakta, Polytechna, Kerametal), podniky na zastupovanie zahraničných kapitalistických firiem na Slovensku (Efektím, Zenit, Interal, Média).

IV. odbor – zabezpečuje plnenie úloh pri realizácii jednotného systému sledovania a vykonáva vlastný výkon na území Západoslovenského kraja, zabezpečuje výkon sledovania pre útvary rozvedky, kontrarozvedky a vojenskej kontrarozvedky, dislokovaných na tomto území.

V. odbor – zabezpečuje plnenie agentúrno-operatívnych úloh v oblasti turistického ruchu, v bázach emigrácie a navrátilcov a pri ochrane objektov československej a sovietskej armády, vykonáva vlastnú agentúrno-operatívnu činnosť v turistických inštitúciách s celoslovenskou pôsobnosťou (Generálne riaditeľstvo Tatratur, Športurist, Čedok, CKM, Slovakoterma) a prenikanie do colných a pasových orgánov Rakúska v Marchegu a Bergu, koordinuje a usmerňuje činnosť oddelení pasovej kontroly.

VI. odbor – zabezpečuje vykonávanie spravodajsko-technických úkonov pre výkonné útvary HS ŠtB v SSR, teritoriálne útvary ŠtB na Slovensku a ostatné operatívne útvary ZNB, zabezpečuje odborné expertízy pre správy ŠtB na Slovensku a v prípade potreby v slovenskom jazyku aj pre správy ŠtB v ČSR, poskytuje odbornú pomoc VI. odborom správ ŠtB na Slovensku a vedie centrálnu evidenciu krycích dokumentov, používaných operatívnymi orgánmi ŠtB na Slovensku.

Správa ochrany straníckych a ústavných činiteľov – podľa zvláštného statusu zabezpečuje ochranu straníckych a ústavných činiteľov, zahraničných delegácií a objektov zvláštnej dôležitosti.

Kolégium ministra vnútra ČSSR, ktoré sa návrhom zaoberalo na svojej 15. schôdzi dňa 2. novembra 1971, nenašlo zhodu vo viacerých bodoch. Išlo najmä o organizačné začlenenie federálnych útvarov pôsobiacich na Slovensku do HS ŠtB v SSR, o zvýšenie počtu systematizovaných miest, kádrovú právomoc v otázke menovania náčelníka

útvary (pôvodne v kompetencii námestníka ministra vnútra ČSSR), o zverenie zodpovednosti za poskytovanie informácií stranickým a štátnym orgánom SSR, o pôsobnosti a postavenia slovenskej centrály ŠtB ako federálneho útvaru.⁹³

Kolégium sa uznieslo, že HS ŠtB v SSR je federálny útvar na riadenie kontrarozviednej činnosti na území Slovenska a poverilo nám. federálneho ministra vnútra Hanuliaka a náčelníka HS ŠtB v SSR Dovinu v tomto smere, ako aj v smere prednesených pripomienok, návrh upraviť. Pred predložením do stranického orgánu sa malo návrhom zaoberať ešte FMV tak, aby nová organizácia slovenskej centrály vstúpila do platnosti začiatkom roku 1972.⁹⁴

Prepracovaný návrh predložil Ján Hanuliak na oddelenie štátnej administratívy ÚV KSC začiatkom marca 1972. V úvodnej časti návrh zhrnul postavenie správy, slovné spojenie „federálny útvar“ napokon neobsahovalo: „*Hlavní správa StB při MV SSR [sic!] je orgánem jednotné čsl. státní bezpečnosti, jedním ze stupňů jeho řízení a zároveň i výkonným orgánem v přesně vymezených objektech a oblastech činnosti. Její působnost v oblasti řízení a výkonu je na území SSR. Po stránce odborného řízení a velení podléhá FMV ČSSR a jeho odborným úsekům.*“⁹⁵ K hlavným úlohám útvaru pribudla možnosť navrhovať FMV styky so spriateľenými štátmi v oblasti štátno-bezpečnostnej práce, výkon kádrovej a disciplinárnej právomoci nad príslušníkmi zaradenými na podriadených útvaroch na Slovensku a v súlade s celoštátnymi úlohami zabezpečovať výber, výchovu a rozmiestňovanie kádrov pre vlastnú potrebu a ovplyvňovať plnenie týchto úloh na podriadených súčiastiach a zabezpečovať materiálno-technické vybavenie vlastného výkonu služby.

Návrh upúšťal od organizačného začlenenia federálnych útvarov pôsobiacich na Slovensku, vrátane ochranky, do štruktúry slovenskej centrály ŠtB. Zmenené mali byť aj krycie názvy jednotlivých operatívnych odborov, ich obsahové zameranie zostávalo nezmenené. Štruktúra výkonných útvarov mala byť nasledovná:

- odbor vnútorného spravodajstva	I. odbor
- odbor ochrany čs. ekonomiky	II. odbor
- odbor kontrarozviedny	III. odbor
- odbor vízových cudzincov, navrátilcov a emigrácie	IV. odbor
- odbor sledovania	V. odbor
- odbor spravodajskej techniky	VI. odbor

Systematizovaný stav sa pričlenením odborov sledovania a spravodajskej techniky zvýšil na 419 príslušníkov. Počty jednotlivých odborov HS ŠtB v SSR mali byť nasledovné:

93 ABS, f. A2/3, inv. j. 389. Kolegium ministra vnútra ČSSR. Návrh postavení, úkolů, organizačního uspořádání a řízení Státní bezpečnosti v centrále a SSR.

94 ABS, f. A2/3, inv. j. 391. Záznam z jednání 15. schůze kolegia ministra vnútra ČSSR 2. 11. 1971.

95 Citované podľa ŽÁČEK, Pavel: *ŠtB na Slovensku za „normalizácie“*, s. 38.

Organizačný celok HS ŠtB v SSR	Systematizovaný stav príslušníkov ŠtB
vedenie správy	3
vnútorný odbor	41
samostatné oddelenie obrany a ochrany vlastného aparátu	6
personálny a školský odbor	16
analytický a štatisticko-evidenčný odbor	42
odbor vnútorného spravodajstva	27
odbor ochrany československej ekonomiky	28
kontrarozviedny odbor	22
odbor vízových cudzincov, navrátilcov a emigrácie	29
odbor sledovania	106
odbor spravodajskej techniky	99
Celkom	419

Ani táto úprava postavenia, pôsobnosti a organizácie centrálného útvaru ŠtB na Slovensku sa v praxi nere realizovala. Zodpovední námestníci FMV – Ján Hanuliak a Jaroslav Šilhavý – pripravovali ďalšie varianty možného riešenia. Z archívnych materiálov je zrejmé, že obom pomaly dochádzala trpezlivosť a nevyhli sa vzájomným rozporom. V septembri 1972 spoločne predložili na rokovanie operatívnej porady vedenia FMV „Návrh na úpravy v řízení kontrarozvědné služby na území Slovenské socialistické republiky“, ktorý obsahoval dve alternatívy. Hanuliak pritom vyjadroval nesúhlasné stanovisko (predovšetkým s II. variantom) a vypracoval III. alternatívu, ktorú odporúčal schváliť. K jeho stanovisku priložil pripomienky Jaroslav Šilhavý. Kompletný materiál pre operatívnu poradu vedenia FMV tak obsahoval nielen spoločné návrhy vypracované oboma námestníkmi, ale aj vlastný návrh Jána Hanuliaka spolu so stanoviskom k návrhu a pripomienky Jaroslava Šilhavého k tomuto návrhu.

Alternatíva č. I bola vo svojej podstate návrhom rozpracovaným v októbri 1971. Ponechávala HS ŠtB v SSR ako federálny útvar ZNB pre výkon kontrarozviednej činnosti a riadenie teritoriálnych útvarov ŠtB na Slovensku. Z organizačnej štruktúry vypadli odbory sledovania a spravodajskej techniky, ktoré mali zostať súčasťou správy ŠtB Bratislava, ako aj správa ochrany stranických a ústavných činiteľov.

Naopak podstatou alternatívy č. II bolo zrušenie slovenskej centrály ŠtB a zriadenie oblastného odboru HS kontrarozviedky, ktoré by plnilo úlohy analytického pracoviska. Oblastný odbor s počtom 15 až 20 príslušníkov by sa členil na informačné oddelenie a analytické oddelenie. Úlohy v oblasti agentúrno-operatívnej činnosti by sa presunuli na S-ŠtB v Bratislave. Súhrnné informácie pre vrcholné orgány KSS a vládu SSR by zabezpečovalo FMV prostredníctvom ministra vnútra ČSSR, oblastný odbor by zabezpečoval „len“ priebežné denné informovanie spomínaných stranických a štátnych orgánov na Slovensku. Alternatíva č. II spĺňala závery uznesenia predsedníctva ÚV KSČ z roku 1970 o existencii útvaru ŠtB na Slovensku. Obsahovala aj povinnosť FMV informovať stranické a štátne orgány na Slovensku a navyše umožňovala „racionálnejší využití početních stavů zejména pro posílení vlastního výkonu“. V závere správy preto

predkladatelia konštatovali, že „[...] na základe posouzení daného stavu a z hlediska dalšího vývoje v oblasti řídicí činnosti, efektivnějšího využití sil, se proto doporučuje uplatnění varianty II, podle níž budou potřeby ve vztahu k vrcholným stranickým a státním orgánům SSR všestranně zabezpečeny.“⁹⁶

Náместník ministra vnútra ČSSR Ján Hanuliak označil túto variantu ako „*nevhodnú a nereálnu*“ a predostrel vlastnú alternatívu. Jej základom bolo vytvorenie malého útvaru ŠtB so sídlom v Bratislave, ktorý by predkladal stranickým a štátnym orgánom SSR správy o štátno-bezpečnostnej situácii od všetkých federálnych útvarov ZNB na Slovensku (tj. správa pasov a víz, správa vyšetovania ŠtB, správa ochrany stranických a ústavných činiteľov apod.). Zabezpečoval by plnenie úloh uložených ÚV KSS, resp. vládou SSR, na teritoriálnych útvaroch ŠtB na Slovensku a vo vyčlenených objektoch s celoslovenským dosahom a vykonával agentúrno-operatívnu činnosť. Riadenie správ ŠtB v krajoch by tak, podobne ako v prípade II. varianty, prešlo do priamej kompetencie HS kontrarozvedky v Prahe, čím by sa v celej federácii zaviedol dvojstupňový systém riadenia útvarov ŠtB. Jaroslav Šilhavý v stanovisku k návrhu Jána Hanuliaka, s výnimkou vytvorenia dvojstupňového systému riadenia, všetky ďalšie body odmietol.

Vyriešenie otázky postavenia a úloh slovenskej centrály ŠtB ovplyvnili zmeny na FMV zo začiatku roku 1973. Posledný februárový deň zahynul pri leteckom nešťastí neďaleko poľského mesta Štetín minister vnútra ČSSR Radko Kaska. O mesiac neskôr sa novým federálnym ministrom vnútra stal Jaromír Obzina.⁹⁷ Už v polovici februára rozhodlo predsedníctvo ÚV KSČ o obnovení funkcie I. náместníka, do ktorej bol podľa národnostného princípu rozdelenia vedúcich funkcií k 1. marcu 1973 menovaný Ján Hanuliak. Tým sa jeho pozícia na ministerstve posilnila, najmä s ohľadom na ostatných náместníkov.

Riešenie dlhodobého problému smerovalo k vytvoreniu menšieho národného útvaru ŠtB, ktorý by plnil predovšetkým analyticko-informačné úlohy. To znamenalo postupné znižovanie početného stavu, pôsobnosti a úloh ako v otázke riadenia, tak aj v otázke agentúrno-operatívnej činnosti.

Začiatkom roku 1973 oznámilo MV prostredníctvom kádrovej správy, že plánované početné stavy HS ŠtB v SSR sa do konca roka 1975 znížia na 185 príslušníkov. V praxi to znamenalo zrušenie neobsadených tabuľkových miest. Prvé dve miesta boli presystematizované v súvislosti s kreovaním HS Pohraničnej stráže a ochrany štátnych hraníc v polovici júna 1973. K 1. septembru prešlo do pôsobnosti KS ZNB Bratislava dierovacie stredisko s 9 funkčnými miestami a začiatkom decembra 1973 aj skupina CENTER so 6 funkčnými miestami.⁹⁸ Systematizovaný stav slovenskej

96 Tamže.

97 Zmena ministra sa v roku 1973 uskutočnila aj v slovenskom rezorte vnútra. V júli 1973 bol odvolaný Egyd Pepich a 11. 7. 1973 sa ministrom vnútra SSR stal Štefan Lazar. Vo funkcii pôsobil až do januára 1990.

98 ABS, f. Kádrové rozkazy 1965–1990, š. 3/73. Kádrový rozkaz náместníka ministra vnútra ČSSR č. 294/1973 z 28. 8. 1973; č. 417/1970 z 27. 11. 1973; č. 429/1973 z 5. 12. 1973.

centrály ŠtB sa tak do konca decembra 1973 znížil na 198 miest. Ani tieto zmeny, podobne ako všetky predchádzajúce, však neboli zahrnuté v tabuľkách zloženia a počtov.

V závere roka predložila FMV vlastný návrh komplexnej reorganizácie aj HS ŠtB v SSR. Návrh vychádzal z rok starých úvah o možnom riešení postavenia tohto slovenského útvaru. Jeho základom bolo povýšenie slovenskej centrály ŠtB na úroveň federálneho útvaru, ktorý by vo vymedzenom rozsahu zabezpečoval výkonnú, koordinačnú a informačnú činnosť. Vedúci funkcionári správy pod vedením Ondreja Dovinu tým naznačili svoj súhlas s odňatím riadiacej činnosti vo vzťahu k teritoriálnym útvarom ŠtB na Slovensku.

Návrh uvádzal, že FMV S-ŠtB v SSR so sídlom v Bratislave „[...] je federálny útvar Zboru národnej bezpečnosti, ktorý v rozsahu základného zamerania čs. kontrarozviedky prevádza výkon kontrarozviednej služby vo vyčlenených objektoch a koordináciu činnosti medzi správami ŠtB v SSR v určených problematikách.“⁹⁹

Hlavné úlohy správy, (okrem agentúrno-operatívnej činnosti v určených objektoch a problematikách a koordinačnej činnosti, ktorá sa mala realizovať na žiadosť I. tajomníka a predsedníctva ÚV KSS prostredníctvom koordinačných pokynov pre správy ŠtB na Slovensku, a to v problematikách vnútorného spravodajstva a ochrany socialistickej ekonomiky¹⁰⁰) boli nasledovné:

- v rozsahu svojej výkonnej, koordinačnej a informačnej činnosti vyžaduje, sústreďuje a spracováva informácie pre FMV, I. tajomníka a predsedníctvo ÚV KSS z vlastnej výkonnej činnosti o výskyte mimoriadnych udalostí na Slovensku, o štátno-bezpečnostnej situácii na Slovensku (v tomto prípade len na požiadanie I. tajomníka a predsedníctva ÚV KSS), ako aj periodické (týždenné, mesačné, štvrtročné a ročné) informácie z vlastného výkonu a z výkonu správ ŠtB na Slovensku,
- zabezpečuje sledovanie a nasadzovanie technických úkonov (odpočúvanie, previerka korešpondencie apod.) pre bezpečnostné útvary pôsobiace na teritóriu Západoslovenského kraja,
- realizuje písomznalecké a jazykovedné expertízy protištátnych písomností pre operatívne a súdne účely v rámci SSR (pri písomnostiach v slovenskom jazyku zabezpečuje tieto úlohy v rámci ČSSR), vedie celoslovenskú „taktickú evidenciu písma“, uskutočňuje daktyloskopickú, chemickú a biologickú expertízu pre útvary ZNB na Slovensku,
- vybavuje lustračné požiadavky pre federálne útvary dislokované v Bratislave a vo fondoch bývalých politických strán aj pre iné útvary ZNB a stranícke orgány,
- v rozsahu svojej výkonnej činnosti zabezpečuje súčinnosť s VB a ostatnými útvarmi ZNB pôsobiacimi v Bratislave.

99 A ÚPN, f. A2/3, inv. j. 258. Návrh na zriadenie Federálneho ministerstva vnútra – Správy Štátnej bezpečnosti v SSR.

100 Správa mala koordinovať agentúrno-operatívnu činnosť teritoriálnych útvarov ŠtB na Slovensku v problematikách cirkev a sekty, sionizmus, veda, kultúra, nacionalizmus, revizionizmus, oportunistizmus, ako aj v ekonomických objektoch s celoslovenskou pôsobnosťou.

Navrhovaná organizačná štruktúra predpokladala organizačné začlenenie odborov sledovania a spravodajskej techniky (dovtedy začlenené len po kádrovej a disciplinárnej stránke), zníženie počtu operatívnych odborov na tri, funkčných útvarov na štyri a celkové zníženie počtu systematizovaných miest o 41.

Vedenie správy sa malo zúžiť na náčelníka správy a jedného zástupcu, ktorý by zodpovedal za činnosť útvarov určených náčelníkom správy a tohto v čase neprítomnosti v plnom rozsahu zastupoval. Úlohy náčelníka správy boli navrhnuté nasledovne:

- riadi činnosť FMV S-ŠtB v SSR a zodpovedá za politickú, odbornú pripravenosť, morálno-politický stav a disciplínu príslušníkov správy,
- zodpovedá za stav a úroveň kontrarozviednej ochrany vyčlenených objektov republikového významu,
- koordinuje činnosť správ ŠtB na Slovensku v určených problematikách,
- informuje stranícke orgány v rozsahu stanovenom FMV,
- predkladá iniciatívne návrhy na skvalitnenie štátno-bezpečnostnej práce a jej výsledkov,
- schvaľuje návrhy na spravodajské, technické a sledovacie úkony a opatrenia v stanovenom rozsahu,
- vykonáva kádrovú a disciplinárnu právomoc nad príslušníkmi správy v stanovenom rozsahu,
- plní ďalšie úlohy podľa pokynov náčelníkov centrálnych útvarov československej kontrarozviedky.

V rámci redukcie funkčných útvarov sa počítalo so začlenením hospodársko-finančného oddelenia do vnútorného odboru a spojením analytického odboru so štatisticko-evidenčným. K ďalším útvarom patrilo samostatné oddelenie inšpekcie a z úrovne odboru oslabené kádrové a školské oddelenie.

Počet operatívnych útvarov sa v rámci pripravovanej komplexnej reorganizácie kontrarozviedky, ako aj s ohľadom na systém líniového riadenia, znižoval na tri.

Kontrarozviedny odbor – krycie označenie I. odbor:

- podľa pokynov centrálnych útvarov kontrarozviedky plní kontrarozviedne úlohy v objektoch: výpočtové stredisko OSN v Bratislave, konzuláty USA, NSR a Rakúska, fínske obchodné zastupiteľstvo,

- organizuje kontrarozviedne opatrenia v rámci aktívneho a pasívneho cestovného ruchu u cestovných kancelárií s celoslovenskou pôsobnosťou: CK Čedok, Generálne riaditeľstvo CK Slovakoterma, DCK Tatratour, Generálne riaditeľstvo Intravel a Extravel, Cestovná kancelária mládeže, Slovakotour a Výskumný ústav cestovného ruchu.

Odbor vnútorného spravodajstva – II. odbor:

- odhaľuje nepriateľskú činnosť čelných predstaviteľov pravice z radov bývalých funkcionárov ústredných politických, štátnych s kultúrnych organizácií a orgánov, žijúcich na území Bratislavy,

- ochraňuje pred prenikaním ideologickej diverzie zo strany vonkajšieho a vnútorného nepriateľa inštitúcie s celoslovenskou pôsobnosťou,

- odhaľuje nepriateľskú činnosť v problematike CÍRKEV, a to v objektoch: Bohoslovecká fakulta rímsko-katolíckej cirkvi v Bratislave, Ústredie Charity v Bratislave, Generálny biskupský úrad evanjelickej cirkvi augburského vyznania v Bratislave (ev. a. v.) a Teologická fakulta ev. a. v.

- odhaľuje nepriateľskú činnosť čelných predstaviteľov ľudáctva a ich spojenie na separatistickú ľudácku emigráciu, združenú vo Svetovom kongrese Slovákov,

- odhaľuje nepriateľskú činnosť v slovenskom ústredí Židovských náboženských obcí a koordinuje rozpracovávanie akcie SPLENDID.

Odbor ochrany socialistickej ekonomiky – III. odbor:

- vykonáva aktívnu kontrarozviednu ochranu proti spravodajskému prenikaniu, hospodárskej diverzii a sabotáži organizovanej zo strany imperialistických rozviatok, monopolov a vnútorných nepriateľských síl v objektoch republikového významu na území Bratislavy,

- vykonáva kontrarozviedne opatrenia k medzinárodným veľtrhom a vedeckým sympóziám,

- zabezpečuje režimovú ochranu štátneho tajomstva v objektoch republikového významu.¹⁰¹

Návrh ďalej počítal s organizačným začlenením odborov sledovania a spravodajskej S-ŠtB Bratislava do štruktúry FMV S-ŠtB v SSR.

Odbor sledovania – IV. odbor:

- zabezpečuje výkon sledovania pre operatívne útvary FMV S-ŠtB v SSR, S-ŠtB-Bratislava, oblastný odbor I. správy FMV v Bratislave a oddelenie VKR Východného vojenského okruhu Trenčín.

Odbor spravodajskej techniky – VI. odbor:

- zabezpečuje výkon spravodajskej techniky na území Západoslovenského kraja pre operatívne útvary FMV S-ŠtB v SSR, S-ŠtB v Bratislave, oblastný odbor I. správy FMV v Bratislave, oddelenie VKR Východného vojenského okruhu Trenčín a správu VB Bratislava.

Počet systematizovaných miest na funkčných útvaroch sa mal znížiť z 97 na 69 (tj. o 28) a počet plánovaných miest na operatívnych odboroch mal klesnúť zo 78 na 72 (tj. o 6). Spojenie odborov sledovania a spravodajskej techniky S-ŠtB Bratislava s rovnakými odbormi HS ŠtB v SSR malo priniesť úsporu 6 miest (z 211 na 205). Spolu s racionalizáciou vedenia správy (bez druhého zástupcu náčelníka správy) klesla systematizácia útvaru z 389 na 348 miest.

101 A ÚPN, f. A2/3, inv. j. 258. Návrh na zriadenie Federálneho ministerstva vnútra – Správy Štátnej bezpečnosti v SSR.

Navrhovaná štruktúra FMV – S-ŠtB v SSR (december 1973)

Vedenie správy náčelník správy zástupca náčelníka správy	1 1
Funkčné útvary odbor vnútorný a hospodársko-finančný analyticko informačný a štatisticko-evidenčný odbor (AIŠEO) kádrové a školské oddelenie samostatné oddelenie inšpekcie	31 27 7 4
Výkonné útvary odbor kontrarozviedny odbor vnútorného spravodajstva odbor ochrany ekonomiky odbor sledovania odbor spravodajskej techniky	17 29 26 106 99
FMV S-ŠtB v SSR	348 príslušníkov

Návrh, vypracovaný v spolupráci s komisiou ministra vnútra, predložil I. nám. federálneho ministra vnútra Ján Hanuliak na prvú schôdzu kolégia ministra vnútra ČSSR. Kolégium na svojom zasadnutí 14. januára 1974 neriešilo len otázku postavenia, úloh a organizácie útvaru ŠtB na Slovensku, ale predovšetkým otázku komplexnej reorganizácie československej kontrarozviedky. Hlavná správa kontrarozviedky mala byť, podobne ako v období rokov 1954–1964, rozčlenená na tri samostatné správy zabezpečujúce kontrarozviednu činnosť v problematikách vonkajšieho a vnútorného nepriateľa a ochrany socialistickej ekonomiky. S návrhom súhlasili na bilaterálnom stretnutí v roku 1972 aj predstavitelia sovietskej KGB.¹⁰²

Predložený návrh postavenia, pôsobnosti, hlavných úloh a organizácie FMV S-ŠtB v SSR nenašiel podporu námestníkov federálneho ministra vnútra, ani ďalších zúčastnených náčelníkov. Členovia kolégia hľadeli kriticky najmä na koordinačnú funkciu útvaru, rozsah informačnej činnosti, početný stav správy, presun odborov sledovania a spravodajskej techniky na FMV S-ŠtB v SSR, a upozorňovali na nevyšpecifikované vzťahy medzi FMV S-ŠtB v SSR a KS ZNB v Bratislave, ako na úrovni riadenia, tak aj na úrovni výkonu.

Názorovým východiskom väčšiny členov kolégia bolo vytvorenie dvojstupňového systému riadenia ŠtB, zverenie povinnosti informovať slovenské stranické a štátne orgány ministromi vnútra ČSSR, a v konečnom dôsledku čo najväčšie oslabenie úloh a postavenia HS ŠtB v SSR.

Kolégium ministra vnútra odporučilo federálnemu ministrovi vnútra, aby neprijal materiál v predloženej podobe a na dopracovanie materiálu podľa pripomienok

102 Výsledkom stretnutia predstaviteľov MV ČSSR a KGB v Prahe vo februári 1972 bol okrem iného podpis dohody o vzájomnej spolupráci. Pozri SIVOŠ, Jerguš – ŽÁČEK, Pavel: *Spolupráca KGB ZSSR a MV ČSSR na najvyššej úrovni. Edícia dohôd o vzájomnej čs.-sovietskej štátnobezpečnostnej súčinnosti, 1958–1989*. In: *Paměť a dějiny* č. 2, roč. III, 2009, s. 72–86.

členov kolégia vytvoril pracovnú komisiu.¹⁰³ Minister Jaromír Obzina vzápätí uložil svojmu I. námestníkovi zapracovať v spolupráci s ostatnými členmi komisie pripomienky členov kolégia, najmä prepracovať náplň, postavenie a pôsobnosť FMV S-ŠtB v SSR s ohľadom na pôsobnosť ÚV KSS a I. tajomníka. Doriešiť vzťahy ku všetkým KS ZNB na Slovensku, najmä však ku KS ZNB Bratislava, aby nebola narušená jej právomoc voči ostatným krajským správam. Prepracovať organizačné začlenenie odborov sledovania a spravodajskej techniky v rámci útvarov ŠtB v Bratislave. Zároveň mu uložil predložiť prepracovaný návrh na najbližšie rokovanie kolégia a do konca marca 1974 aj materiál na konečnú realizáciu.¹⁰⁴

Komisia zapracovala pripomienky kolégia v nasledujúcich dňoch. Z návrhu odstránila úlohu koordinovať činnosť správ ŠtB na Slovensku a čiastočne upravila aj informačnú funkciu správy. FMV S-ŠtB v SSR získala povinnosť predkladať I. tajomníkovi ÚV KSS správy o štátno-bezpečnostnej situácii, a v tejto súvislosti aj právo vyžadovať informácie o štátno-bezpečnostnej situácii a o výskyte mimoriadnych udalostí od teritoriálnych útvarov ŠtB na Slovensku. I. tajomníkovi ÚV KSS mala zároveň predkladať informácie z vlastnej výkonnej činnosti o výskyte mimoriadnych udalostí na Slovensku, ako aj periodické (prípadne podľa potreby) informácie o štátno-bezpečnostnej situácii na Slovensku a v jednotlivých problematikách. Informácie o štátno-bezpečnostnej situácii v Československu a informácie týkajúce sa problematik špecifických pre Slovensko, ktoré získali federálne útvary, mal predkladať I. tajomníkovi ÚV KSS minister vnútra ČSSR alebo ním poverený námestník.

Správe pribudla úloha zastupovať federálne útvary dislokované v Bratislave (Federálna správa pasov a víz, odbor vyšetrovania v SSR) voči I. tajomníkovi ÚV KSS. Spomínané federálne útvary boli povinné na požiadanie predkladať náčelníkovi správy ním požadované informácie a plniť úlohy dané I. tajomníkom ÚV KSS.

V rozsahu svojej výkonnej činnosti mala správa zabezpečovať súčinnosť nielen s útvarmi ZNB pôsobiacimi v Bratislave, ale aj s odborom VKR Východného vojenského okruhu v Trenčíne.

Úlohy funkčných a výkonných útvarov správy zostali nezmenené s výnimkou kontrarozviedneho odboru, ktorý mal zabezpečovať kontrarozviedne úlohy aj v objekte konzulátu Kostariky.

V otázke umiestnenia odboru sledovania a odboru spravodajskej techniky nenašla komisia konsenzus. Ján Hanuliak, Jaroslav Hrbáček a Ondrej Dovina požadovali začlenenie odborov do FMV S-ŠtB v SSR, naopak Ján Kováč a Vladimír Stárek presadzovali ich ponechanie v štruktúre správy ŠtB KS ZNB Bratislava. Početné stavy útvaru, ako aj kritizovaný pomer funkčných a operatívnych miest (69:72), zostali zachované.

103 Komisia mala nasledovné zloženie: I. nám. ministra vnútra ČSSR Ján Hanuliak, nám. ministra vnútra ČSSR Ján Pješčak, náčelník II. správy MV Jaroslav Hrbáček, náčelník HS ŠtB v SSR Ondrej Dovina, náčelník KS ZNB Bratislava Ján Kováč a zástupca náčelníka sekretariátu FMV Vladimír Stárek.

104 ABS, f. A2/3, inv. j. 588. Zápis z jednaní 1. schůze kolegia ministra vnútra ČSSR dne 14. 1. 1974.

Takto prepracovaný návrh predložil Ján Hanuliak 30. januára 1974 na program druhej schôdze kolégia ministra vnútra ČSSR. V navrhovanom uznesení kolégium odporúčalo ministrom vnútra ČSSR schváliť predložený návrh a uložiť:

- I. námestníkovi Jánovi Hanuliakovi dopracovať návrh podľa prijatých pripomienok členov kolégia, vypracovať návrh a dôvodovú správu na zriadenie správy a predložiť návrh predsedníctva ÚV KSČ na zmenu jeho uznesenia zo 16. októbra 1970,

- námestníkovi ministra vnútra ČSSR Miloslavovi Vaníčkovovi vypracovať rozkaz ministra vnútra ČSSR o zriadení S-ŠtB v SSR so sídlom v Bratislave,

- náčelníkovi II. správy Jaroslavovi Hrbáčkovi v súčinnosti s náčelníkom HS ŠtB Ondrejom Dovinom, náčelníkom KS ZNB Bratislava Jánom Kováčom a náčelníkom S-ŠtB Bratislava Michalom Kasanom¹⁰⁵ vymedziť objekty pre S-ŠtB v SSR, a zároveň s tým aj spresniť početné stavy navrhovaného útvaru a S-ŠtB KS ZNB Bratislava.

Kolégium na svojom zasadnutí 4. februára 1974 odporučilo ministrom vnútra ČSSR prijať predložený návrh na zriadenie S-ŠtB so sídlom v Bratislave, s výnimkou navrhovaného stavu a počtu, dislokácie a ubytovania. Zároveň mu odporučili zriaďiť komisiu v zložení Ján Hanuliak, Karel Kropáček, Jaroslav Hrbáček a doriešiť zaradenie pracoviska CENTER.¹⁰⁶

Zrušenie Hlavnej správy ŠtB v SSR

Obsah rokovaní, ktoré sa uskutočnili v priebehu februára, marca a začiatkom apríla 1974, nie sú známe. Federálny minister vnútra Jaromír Obzina však napokon 29. apríla 1974 predložil na predsedníctvo ÚV KSČ návrh na úpravu organizácie československej kontrarozviedky, ktorý žiadal zrušenie HS ŠtB v SSR, a na vytvorenie správy kontrarozviedky v Bratislave s krycím označením XII. správa FMV.¹⁰⁷ Najvyšší stranícky orgán zmeny v československej kontrarozviedke schválil. Minister vnútra ČSSR následne 20. mája 1974 vydal rozkaz, ktorým k 1. júlu 1974 okrem iného zrušil HS ŠtB v SSR. Jej miesto zaujala správa kontrarozviedky v Bratislave ako súčasť FMV, s obmedzenými právomocami aj rozsahom vyčlenených problematik.

Hlavná správa ŠtB v SSR vznikla v dôsledku federalizácie Československa. Ako centrálny útvar ŠtB na Slovensku prevzala riadenie a koordináciu činnosti útvarov ŠtB na Slovensku. V obmedzenej miere, predovšetkým vo vzťahu k rakúskemu konzulátu v Bratislave, vykonávala aj vlastnú operatívnu činnosť. Postupná snaha o centralizáciu bezpečnostných zložiek pod FMV vplývala na personálne a organizačné budovanie útvaru, ako aj na jeho činnosť. V dôsledku prechodu kompetencií na pražské MV stratila HS ŠtB v SSR právomoc riadiť a koordinovať teritoriálne útvary ŠtB na Slovensku

105 Michal Kasan (1924, Tekovská Breznica – 2008, Bratislava) bol náčelníkom S-ŠtB v Bratislave od 1. 3. 1969 do 1. 7. 1983.

106 ABS, f. A2/3, inv. j. 595. Zápis z jednání z 2. schůze kolegia ministra vnitra ČSSR z 4. února 1974.

107 ABS, f. Organizační a vnitřní správa FMV, VI. díl (A6/6), inv. j. 122. Návrh na úpravu organizace čs. kontrarozvědky, správy vyšetřování StB a správy pasů a víz FMV.

a ťažisko jej práce sa presúvalo z riadiacich, koordinačných a kontrolných úloh na operatívnu činnosť. Postavenie a vnútorná štruktúra správy však zostali nedoriešené až do polovice roku 1974. Počas tohto štvorročného obdobia zostala HS ŠtB v SSR vo vzduchoprázdne. Podzákonné normy neurčovali jej vzťah k FMV ani jeho podriadeným útvarom, hoci fakticky riadil správu poverený námestník ministra vnútra ČSSR. Organizačná štruktúra správy, ktorá v praxi fungovala od roku 1971 až do zrušenia správy, nebola schválená kolégiom ministra vnútra ČSSR a (rovnako ako meniaci sa početný stav príslušníkov správy) nebola zahrnutá do tabuliek zloženia a počtov.

Diskusia o zmysle, postavení a úlohách tohto útvaru ŠtB trvala príliš dlho. Na jednej strane stálo FMV požadujúce čo najväčšie obmedzenie právomocí útvaru, na strane druhej slovenskí komunisti s vlastným bezpečnostným útvarom a príslušníci správy ŠtB, ktorí získali funkcie, právomoci a vyššie tabuľkové miesta. A medzi nimi I. nám. ministra vnútra ČSSR Slovák Ján Hanuliak. Nevyhnutným riešením sa stalo zrušenie útvaru a vybudovanie nového. Správa kontrarozvedky v Bratislave pôsobila od júla 1974 do februára 1990.

I. Federalne ministerstvo vnútra

Radko Kaska,
minister vnútra ČSSR

Ján Hanuliak, námestník
ministra vnútra ČSSR

Jaroslav Šilhavý, námestník
ministra vnútra ČSSR

II. Slovenské ministerstvo vnútra

Egyd Pepich,
minister vnútra SSR

Vincent Ožvolda, námestník
ministra vnútra SSR pre ŠtB

Ján Pobeha, prvý náčelník
HS ŠtB MV SSR

III. Vedenie HS ŠtB MV SSR

Ondrej Dovina, náčelník
HS ŠtB MV SSR

Michal Dudáš, zástupca
náčelníka HS ŠtB MV SSR

Jozef Vavro, zástupca
náčelníka HS ŠtB MV SSR

IV. Náčelníci odborov HS ŠtB MV SSR

Jozef Daško, náčelník I. odboru
vnútorného spravodajstva
HS ŠtB MV SSR

Michal Dušák, náčelník
vnútorného spravodajstva
HS ŠtB v SSR

Michal Fodran, náčelník I. odboru
vnútorného spravodajstva
HS ŠtB MV SSR

Michal Husták, náčelník
II. odboru kontrarozvedky
HS ŠtB MV SSR

Anzelm Juriga, náčelník
IV. odboru kontrarozvedky
HS ŠtB MV SSR

Vladimír Kucian, náčelník
odboru spravodajskej techniky
HS ŠtB MV SSR

Vojtech Makovinský, náčelník
V. odboru kontrarozvedky
HS ŠtB MV SSR

Eduard Púčik, náčelník
odboru sledovania
HS ŠtB MV SSR

Peter Sijka, náčelník
III. odboru kontrarozvedky
HS ŠtB MV SSR

Ondrej Široký, náčelník
III. odboru kontrarozvedky
HS ŠtB MV SSR

Štefan Štefunkt, náčelník
II. odboru vnútorného
spravodajstva HS ŠtB MV SSR

Bohuš Vavro, náčelník
I. odboru kontrarozvedky
HS ŠtB MV SSR